

LA SARDANA ES LA DANÇA MÉS BELLA

L'emigrant

GENER

[14]

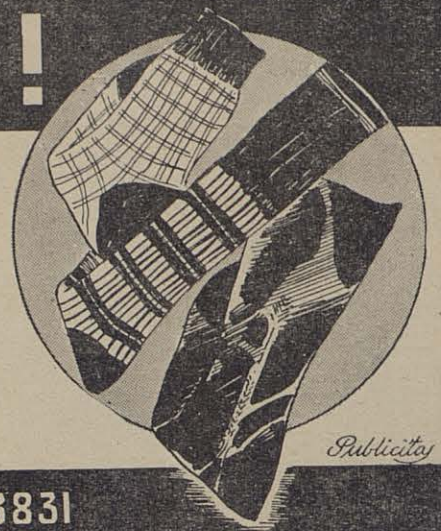
ATENCIO

CAMISERIES !

PER A MITJONS. ESTADIO
PER A SOQUETS. OLIMPICO

Les millors qualitats • No destenyeixen
Colòrs sòlids

OLIVERI & MATHIESEN LTDA.
FABRICANTS

Publicitat

SAN ISIDRO 1525 TELEFON 53831

LA CASA IBERA

DE SANTIAGO MARTINEZ

SAN PABLO, 1802 — TELEFON, 61345

TOT EL QUE NECESSITI PEL SEU

AUTOMOBIL

FABRICA DE MIRALLS

DE FRANCESC CUCURELLA R.
TALLERS ESPECIALS PER A PLATEJAR,
BISELAR I GRAVAR

Especialitat en miralls de fantasia i venecians

Casa fundada el 1906 — Importació directa

ARGOMEDO, 369

TELEFON, 66601

Castellà Granja i Cia.

Huérfanos, 780 — Teléfon 30472

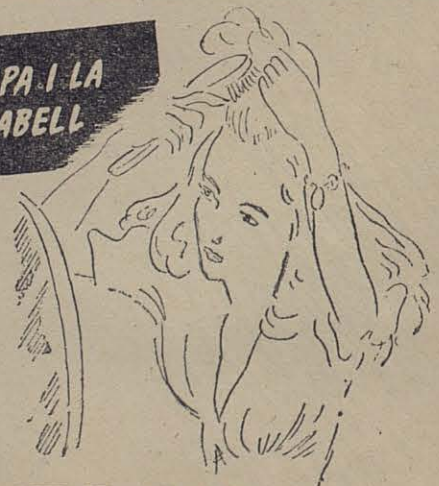

Cigars "Romeo y Julieta"

Xereç "Tío Paco"

Conyac "La Parra de Oro"

CONTRA LA CASPA I LA
CAIGUDA DEL CABELL

PILOLINA

de TORT GERMANS

AV. B. O'HIGGINS 1751

TELEFON 63054

DEMANEU-LA A TOTES LES FARMACIES DE XILE

Publicitat

RESTAURANT DEL CENTRE CATALA

Huérfanos, 1111 — Teléfon 86583

ATES PER CARLES MOLLO

CUINA NETAMENT A LA CATALANA

VINS I LICORS DE PRIMERA QUALITAT

ESPECIALITAT EN BANQUETS

Quines Companyies m'ofereixen
més garanties i facilitats?....

DECIDIDAMENT

Federació Xilena d'Assegurances

**LA NUMANCIA
LA FEDERAL I
CAUPOOLICAN**

Incendis — Marítimes — Transports — Garanties, etc

VALPARAISO (Gerencia)

SANTIAGO

Prat, 865 - Casilla 744 - Tel. 5854 Huérfanos, 972 - Casilla 1993 - Tel. 89684

libreria SALVAT
Barcelona-Santiago

Agustinas 1043 — Casilla 2326 — Teléf. 84734
SANTIAGO

El millor assortit de llibres
La millor llibreria

TRANSPORTATION

EMPRESA DE TRANSPORTS

H. BEDWELL i LEONART GERMANS LTDA.

ROSAS 1857

TELEFON 62483

LLIBRERIA SENECA

LLIBRES — REVISTES — FIGURINS — LITERATURA — CIENCIES — ART — TECNICA

L'assortit més complet i el millor servei de novetats de les principals editorials nacionals
i estrangeres.

HUERFANOS, 836

CASILLA, 13171

TELEFON, 33698

ASSEGURANCES

Vida i Incendis

BARTOMEU SOLER i URGELL

EDIFICI DEL BANC ESPANYOL - XILE - Of. 905 i

HUERFANOS, 1055 - INTERIOR, 336 - OF. 204-8

TELEFONS, 62442 - 83151 - 74838

Fàbrica de Tovallols i Barnussos

BRIXTON

de Ramon Viñas Sanromà

BLANCO ENCALADA, 2559

Forn i Pastisseria

Montserrat

d'ANDREU PLA

ENSAIMADES, COQUES I TORTELLS A
L'ESTIL DE LA NOSTRA TERRA.

ELS PRODUCTES D'AQUESTA CASA SON
GARANTIA DE QUALITAT I D'HIGIENE

ES REPARTEIX A DOMICILI

Puente, 825 — Santiago — Telèfon, 60147

Tallers Hispània

INSTAL·LACIONS

MOBLES

DECORACIO

FUSTERIA D'OBRES

TALLERS I OFICINES:

RUIZ TAGLE 1249

Magatzem de Cuiros i Soles

"CATALUNYA"

de TOMAS ORTS M.

Materials de primera qualitat

El nostre lema és:

DISTRIBUCIO BARATA — MAJOR CONSUM

San Pablo, 2140

Telèfons, 86631 i 68100

FORN
"LA BARCELONESA"
DE RAMON BELLA M.

Els seus forns a vapor donen al pa una cocció perfecta.
La nostra especialitat són els xocosos, el pa de llet
i el de motlle.

REPARTIM UNICAMENT A PARTICULARS

AVINGUDA CONDELL 1654 · Telèfon 40568

Publicita

L'EMIGRANT

GENER DEL 1946

ARA, FINS LES CAPELLETES
VOLEN SER PARTITS
POLITICS

ANY II DOLÇA CATALUNYA, P ATRIA DEL MEU COR... N° 14

Portantveu de "Solidaritat Catalana"

Editor: Esquerra Republicana de Catalunya.

Redactors: Santiago Meléndez, Joan Manresa, Miquel S. Cunillera, Josep Ma. Casasses, Raimond Mas i Carles Duran.

Col.laboradors: Amichatis, Josep Ma. Imbert, Joan Montañana, Angels S. Crespo, Josep Torre de Mer, Antoni Forgas i Isidre Corbinos.

Dibuixants: Roser Bru, Amichatis-Montero, Claudi Tarragó i Josep Balmes.

PREUS:

Subscripció \$ 100 l'any
Exemplar \$ 10

Direcció postal: CLASIFICADOR 578 — SANTIAGO

NOTA.—Els articles signats, de caire polític o polèmic, són publicats sota l'exclusiva responsabilitat de llurs autors. Els articles no signats són publicats sota la responsabilitat del Consell de Redacció.

SUMARI

Portada, per Roser Bru. — Govern de Catalunya. — Editorial. — Solidaritat Catalana. — Els Col·leccionistes, per Santiago Meléndez. — De Catalunya ens diuen. — Antonio de Lezama, per Lluís Mascort. — Després d'un discurs, per Josep Fontbernat. — Mediterrani!!!, per Joan Montañana. Il·lustracions de Claudi Tarragó. — El darrer Congrés d'Esquerra Republicana de Catalunya. Discurs de Carles Pi i Sunyer. Parlament d'Antoni Rovira i Virgili. — Pels nostres infants. Les cinc pedretes de la Macarulla, per Jordi de Comarreu. Il·lustracions de Josep Balmes. — Ruta d'exili. Agde, per Joan Manresa. — Els Llibres. Miquel Servet, per Jaume Aguadé Miró. — Inajornable. — Noticiari.

GOVERN DE CATALUNYA

LA DELEGACIO a Xile d'Esquerra Republicana de Catalunya ha rebut la següent lletra:

PARIS, 21 DE GENER DE 1946.

EL GOVERN ES VA ASSABENTAR, MOLT COMPLAGUT, DE L'EXIT ASSOLIT EN L'ACTE CELEBRAT PELS CATALANS DE XILE A LA MEMORIA DEL MALAGUANYAT PRESIDENT DE CATALUNYA, SENYOR LLUIS COMPANYS.

QUAN AL GENEROS OFERIMENT DELS QUINZE MIL PESSOS PRODUITS PER L'ESMENTAT ACTE, AIXI COM D'ALTRES QUANTITATS, EL GOVERN, EN ACCEPTAR AQUESTS DONATIUS, US EN DONA VIVAMENT LES GRACIES I CONTESTANT A LA VOSTRA CONSULTA SOBRE SI DESITJAVEU REBRE'LS EN EFECTIU O EN GENERES, VA ACORDAR US SERVISSIU TRAMETRE'LS EN EFECTIU A NOM PERSONAL DEL SENYOR SOTS-SECRETARI D'AQUESTA PRESIDENCIA I A L'ADREÇA QUE FIGURA AL PEU D'AQUESTA COMUNICACIO.

VISQUEU MOLTS ANYS PEL BE DE CATALUNYA.

EL PRESIDENT - JOSEP IRLA.

Hi ha un membret que diu: GENERALITAT DE CATALUNYA, i l'adreça indicada es la següent:
SR. RAFAEL CLOSAS - 36, AVENUE HOCHÉ - PARIS, VIII.

Esperem que el contingut d'aquesta lletra satisfarà a l'actual Directori del nostre Centre, dispositari dels cabals esmentats, i que aquests seran enviats urgentment al lloc que indica el Govern de Catalunya.

L' AGRUPACIO DEMOCRÀTICA CATALANA, en assemblea dels seus adherents, i en atenció a les directrius que, en els darrers temps, es manifesten clarament en les activitats nacionals, a la Pàtria i a l'exili, ha acordat dissoldre's.

Fou concebuda l' AGRUPACIO DEMOCRÀTICA CATALANA, fa uns dos anys, com un aplega-

ment de compatriotes — individualment afiliats, o no, als partits polítics de la nostra terra — que coincidien en llur voluntat de realitzar, a Xile, i a profit de Catalunya, una tasca reivindicadora de la personalitat nacional del nostre poble, de lluita contra el règim franquista, o qualsevol altre semblant que pogués substituir-lo, i d'afirmació de l'esperit intensament democràtic dels catalans. I, des d'un punt de vista tàctic, entenien que, ateses les idees que predominaven en l'ordre internacional, les possibilitats de triomf per a Catalunya eren incomparablement majors si hom reclamava i s'esforçava, abans que tot, pel retorn a les Institucions que regien la Pàtria quan fou assaltada per l'allau feixista, sens perjudici de proclamar tothora el dret imprescriptible del nostre poble a determinar el seu futur, d'una manera democràtica, lliure i sobirana.

L' AGRUPACIO DEMOCRÀTICA CATALANA, en aquests dos anys, ha posat tota la voluntat dels seus adhe-

rents en servir fidelment els ideals que fonamentaven la seva existència com a entitat. La seva actuació ha estat persistent i destacada de cara als nostres connacionals, i també envers els nostres germans de les altres nacionalitats hispàniques, i els demòcrates xilens i estrangers. I la seva propaganda ha quedat fixada a les revistes "Democràcia", "Catalunya" (en idioma castellà) i "L'EMIGRANT", i en l'audiència radial "Cataluña al servicio de la Democracia".

Si durant l'any 1945 — any de la Victòria sobre el nazifeixisme — no hem pogut assolir, malauradament, el triomf de Catalunya, almenys han estat donats passos decisius i transcendents en el camí de la unió dels catalans sota una autoritat i un programa. I en aquest aspecte, hem constatat, amb goig legítim, com s'ha imposat lògicament la posició mantinguda per l' AGRUPACIO DEMOCRÀTICA CATALANA.

Hem pogut veure com al voltant del President de la Generalitat i del programa institucional, com a punt de partida, s'ha verificat la gran unió espiritual dels catalans exiliats i dels que, a la Pàtria, s'esforcen heroicament en la resistència contra el franquisme. I ha facilitat aquesta unió el moviment que s'ha produït, d'una manera general, a Catalunya i a l'exterior, en reagrupar-se i enfortir-se cada un dels nostres partits polítics nacionals, que poden proporcionar la base d'una actuació més coordinada.

El pacte de SOLIDARITAT CATALANA, establert a França entre els partits i les organitzacions de resistència, ha estat una de les més encertades i fecundes manifestacions d'aquest moviment. Per això, l' AGRUPACIO DEMOCRÀTICA CATALANA — coincidència de les voluntats individuals d'uns compatriotes — acorda, ara, la seva dissolució perquè considera que la secció xilena de SOLIDARITAT CATALANA pot mantenir i defensar, amb plena eficàcia, els ideals que motivaren les seves activitats.

E SQUERRA REPUBLICANA de CATALUNYA es fa càrrec de l'edició de L'EMIGRANT. Identificats amb el contingut d'aquesta revista des de la seva iniciació, poc ens costarà continuar la seva trajectòria de catalanisme i honestetat, normes que han inspirat sempre l'actuació del nostre partit.

ESQUERRA REPUBLICANA de CATALUNYA, que no té esperit egoïsta, vol que tothom pugui utilitzar les pàgines de L'EMIGRANT. Per això hem convidat alguns amics, que militen a altres partits catalans, perquè, formant part de la seva redacció, continuïn col·laborant en la responsabilitat de la publicació de la nostra revista. Han acceptat l'ofertament perquè les proves de lleialtat mútua han enfortit la nostra amistat i perquè, uns i altres, sofrim les mateixes persecucions. Creiem que la feina a fer per a enderrocar el franquisme és comuna a tots els catalans, i, conseqüents amb aquest criteri, seguirem donant a L'EMIGRANT una clara orientació antifranquista, defensant els drets de la nostra Pàtria, Catalunya, i dels altres pobles d'Espanya, acceptant com a punt de coincidència i de partida la Constitució Republicana del 1931.

ESQUERRA REPUBLICANA de CATALUNYA no tolerarà, però, que els pescadors d'aigües tèrboles vulguin aprofitar-se del silenci imposat al poble de Catalunya, per a desacreditar i difamar l'actuació dels Governos de la Ge-

neralitat ni dels homes a qui els catalans varen honorar amb càrrecs representatius. Entenem que aquestes són qüestions que només poden discutir-se a Catalunya, i les notícies que d'allí ens arriben ens refermen, encara més, si això fos necessari, en la inutilitat de la crítica destructiva a què s'han lliurat alguns grups d'exiliats. El temps i Catalunya ens jutjarà a tots.

ESQUERRA REPUBLICANA de CATALUNYA no és una organització improvisada, sinó que és el partit que va portar la llibertat a Catalunya, i de la direcció del qual van tenir-me la responsabilitat absoluta els seus dos Secretaris Generals d'abans de la guerra; ens referim als dos immortals, que també foren Presidents de Catalunya, Francesc Macià i Lluís Companys, fundadors del nostre partit.

ESQUERRA REPUBLICANA de CATALUNYA ha mantingut arreu la seva lleialtat a la Pàtria avui oprimida. Som catalans d'esquerra i així ho proclamem, perquè entenem que la justícia social ha d'ésser un dels objectius primordials de la nova Catalunya. Sols un poble avençat socialment i on les activitats i el treball no hi manquin i hi siguin protegides, pot esdevenir un lloc de benestar i de progrés.

L'EMIGRANT continuarà, doncs, procurant donar a conèixer Catalunya en tots els seus aspectes. Defensarà la llibertat dels pobles d'Espanya. Atacarà Franco i qual-

SOLIDARITAT CATALANA

Activitats de la Delegació d'Esquerra Republicana de Catalunya a Xile

La Delegació d'Esquerra Republicana de Catalunya a Xile va organitzar el dia 8 del corrent mes un festival que va tenir lloc al cinema Providencia a profit dels refugiats de França. El resultat econòmic fou el següent:

ENTRADES:

Venda particular	\$ 1.663.—
Venda al teatre	1.048.—
Anuncis al programa	3.600.—
TOTAL	\$ 6.311.—

DESPESES:

Lloguer teatre	\$ 1.000.—
Lloguer d'altaveus	100.—
Impremta	1.450.—
Diversos	43,60
Benefici	3.717,40
TOTAL	6.311.—

DE LA DARRERA CONVENCIO DEL PARTIT RADICAL

VALDIVIA, 25 gener del 1946.

ALFREDO ROSENDE V., President de la XVI Convenció ordinària del Partit Radical, saluda amb tota atenció a la Delegació d'Esquerra Republicana de Catalunya i es complau en agrair sincerament els elevats conceptes de la seva lletra de data 15 del corrent mes i aprofita l'avinentessa per a retornar a l'entitat política catalana, els mateixos desitjos de prosperitat que vostès comenten per al Partit Radical de Xile.

ROSENDE, dona a vostès la seguretat d'una completa preocupació del Partit Radical per als problemes que afecten a la llibertat dels pobles hispànics.

AJUDA AMB MEDICAMENTS.

Esquerra Republicana de Catalunya continua recollint

sevol altre règim que el substitueixi a espatlles del Poble. El nostre enemic serà tractat amb contundència i claredat. Responsabilitat i esperit de lluita són les condicions necessàries a tots els que vulguin contribuir a alliberar la Pàtria. Ens entendrem amb tothom que treballi per a escursar l'exili. Som ciutadans que hem arribat ací per la pèrdua de la guerra, i volem retornar a Catalunya i refer les nostres llars i reprendre el nostre treball, útil a la Pàtria.

ESQUERRA REPUBLICANA de CATALUNYA sa-

medicaments destinats a alleugerir la situació dels nostres germans de França.

Són ja diversos els metges i laboratoris que han respost a la nostra crida. En properes edicions donarem compte del resultat obtingut.

El Consell Directiu d'Esquerra Republicana de Catalunya (Delegació de Xile) ha quedat constituït de la següent manera: President, Carles Duran; Vice-president, Fèlix Balaguer; Secretari, Francesc Conde; Tresorer, Damià Balmes; i Vocals Raimond Mas Perera, Josep Torre de Mer, Anselm Reig i Santiago Meléndez. El Diputat al Parlament de Catalunya Miquel S. Cunillera fou incorporat, per dret propi, al nou Consell Directiu.

Prensa clandestina de Catalunya

REPRODUIM DE "LA HUMANITAT", EDICIO CLANDESTINA QUE ES PUBLICA A BARCELONA (mes d'octubre).

"La liquidació del règim franquista pot adquirir, en un moment donat, una velocitat vertiginosa. El món civilizat, guanyador de la guerra, a San Francisco i a Potsdam s'ha declarat incompatible amb l'Espanya de Franco. I Franco, per més que faci, ni tindrà altre remei que anar-se'n. La nostra causa cada dia guanya posicions i cada dia apareix més clar que la solució republicana és la única que pot integrar les terres d'Ibèria

ESCOLTEU

TOTS ELS DIUMENGES
de 1,30 a les 2 de la tarda
"PER CATALUNYA"

Audició de "SOLIDARITAT CATALANA"

Radio "La Americana" C. B. 130 i C. E. 960 (ona curta)

Freqüència de 9660 Ke. Banda de 31 mt. Logitud d'ona 31,25 mt.

luda des de les pàgines de L'EMIGRANT totes les organitzacions polítiques catalanes. Cap no hi manca en la nostra salutació. Tindrem tractes amb qui ofereixi garanties de lleialtat. No ajudarem a dividir ningú. La casa dels nostres amics es per a nosaltres sagrada. Respectarem per a ser respectats.

Fem arribar la nostra salutació a totes les publicacions que surten per a combatre Franco i les seves injustícies.

Endavant per Catalunya!!!

a un món lliure i civilitzat, la única que possibilita dignament la liquidació dels estralls de la guerra civil perpetuada i agreujada tràgicament pel dictador espanyol. El món ens dona la raó. Cal, però, que per la nostra banda, sapiguem correspondre a la seva esperança, al seu anhel. Cal que apareguem davant del món estretament units, amb un conjunt sòlid de solucions concretes, amb una política clara i ben definida”.

REPRODUIM DEL N° 10 DE "PER CATALUNYA", AL SERVEI DEL FRONT NACIONAL.

“Homes com Pla i Daniel són l'ombra negra del nostre segle. Totes les malestrugues per les quals ha hagut de passar el món des de fa uns quants anys es deuen a aquell sofisma que diu que el fi justifica els mitjans, que els països totalitaris han convertit en dogma. Cada dia ens convencem més que bona part de les jerarquies eclesiàstiques d'Espanya volen usar intensament d'aquest mètode. Per desgràcia d'ells i per sort nostra els alemanys en saben molt més en aquest aspecte i, a la llarga, tampoc no pogueren sortir-se'n”.

REPRODUIM DE "SOLIDARITAT OBRERA" CLANDESTI I EDITAT A BARCELONA (mes d'octubre).

“Des de que Alemanya i Itàlia començaren a minvar, el franquisme es disposa a hipotecar el que resta —si quelcom resta encara— per tal de consolidar-se. El capitalisme internacional no ignora que el nostre desgraciat país és camp abonat per als seus experiments, i aprofita el pànic de Franco per a entrar a sac en el nostre ja exhaust rebost. No és el partidisme ni la passió que ens mouen avui a donar el crit d'alerta. És la nostra vida col·lectiva, la de tots els espanyols, que exigeix aquesta reacció”.

Informació de Catalunya

“VIDA CATALANA”, DE MEXIC, PUBLICA EN EL SEU N° 4 LA SEGUENT INFORMACIÓ DE CATALUNYA QUE CREIEM INTERESSARA ELS NOSTRES LECTORS. DIU AIXÍ:

Una gran majoria de l'opinió catalana sembla ser marcadament republicana i radicalment catalanista. Aquesta reacció nacionalista, que sovint s'expressa en termes molt aguts, té tendència a arrelar-se en tota l'opinió de Catalunya. S'afirma que l'assaig de l'Estatut va fracassar degut a la pobresa de les facultats que foren reconegudes a Catalunya, a la lentitud en el traspàs de serveis i, darrerament, a la política autoritària del govern central. D'aquí que els catalans afirmen les seves aspiracions reaccionant contra el passat estatutista i contra el present centralista, arribant al seu actual radicalisme nacional.

Les principals organitzacions existents a Catalunya són: Unió Democràtica, que és un grup petit, de forta ortodòxia nacionalista i que té un gran prestigi entre els catòlics, heretat dels seus inspiradors, Carrasco i Formiguera, afusellat per Franco, i el Cardenal Vidal i Barraquer, mort recentment a Suïssa, el qual no va voler reintegrar-se a la seva diòcesi sota el govern franquista. Se la considera cridada a recollir el sector conservador del catalanisme.

Acció Catalana és un partit també reduït numèricament, però amb autoritat moral, dintre de les formacions democràtiques catalanes, per la seva posició central amb relació a les altres organitzacions, servint de nexa i aglutinant del moviment polític catalanista.

Esquerra Republicana de Catalunya conserva tota la seva base popular i la seva organització a través de tot el país; amb tot i la diversitat de tendències que es manifesten en aquest gran partit i que van des de l'autonomisme fins al nacionalisme radical, a Catalunya conserva una disciplina rígida.

Lliga Catalana està dividida en tres sectors: els que col·laboren amb Franco, els que s'inclinen a una solució monàrquica i els que persisteixen en el seu republicanisme. Passa una crisi molt greu i profunda.

Estat Català és un grup de patriotes ardents, de neta tendència separatista.

Els obrers continuen agrupats a la C.N.T i a la U.G.T. En la primera d'aquestes organitzacions es manifesta una clara tendència per la intervenció política. La U.G.T. accentua la seva posició favorable a les reivindicacions nacionals de Catalunya i conserva bon nombre dels seus antics afiliats. Aquestes dues centrals sindicals coincideixen en la seva oposició activa al règim franquista i col·laboren amb els partits polítics.

En l'ordre polític general, la primera preocupació dels catalans fou la de restablir la unitat moral i política del seu país a base d'una col·laboració a l'entorn de principis comuns.

Aliança Nacional de forces Democràtiques

RESUM D'UN MANIFEST DE L'ALIANÇA NACIONAL DE FORCES DEMOCRÀTIQUES.

Aliança Democràtica centra la seva actuació en l'enderrocament del règim de Franco i ha muntat l'aparell clandestí necessari.

Solament un Govern amplemment democràtic, inspirat en la constitució del 1931, satisfarà l'Aliança. Es considera el període que seguirà a l'esfondrament feixista, com constituent, amb l'objectiu principal d'un plebiscit lliure. Aliança proposa la constitució d'un Govern del qual no en sigui exclòs cap partit polític ni organització sindical que hagi combatut el feixisme.

Reconeix el Govern Republicà format a l'exili. Però tan aviat Franco sigui foragitat del poder, el Govern resignarà el seus poders per tal que pugui formar-se un nou Govern, expressió autèntica de les aspiracions polítiques i socials del poble.

Es pronuncia per una justícia resolta, però es declara enemiga de tota venjança, humiliació o sadisme.

Denuncia l'església espanyola per la seva participació en l'aixecament feixista; considera necessària una depuració de l'exèrcit; proposa una justa i humana compensació a les víctimes del feixisme; propugna la revisió total de la legislació franquista i de la concessió de títols prebendes i empleus.

Entén que el Parlament ha de completar-se amb representacions directes de les forces de la resistència, transformant-se automàticament en Assemblea Provisional, fins que el poble pugui expressar lliurement la seva voluntat.

ELS COL·LECCIONISTES

Per SANTIAGO MELENDEZ

EL gust de col·leccionar obres d'art ha tingut, a casa nostra, adeptes, des de fa molts anys. Encara que no en tenien esment, aquells potentats que es feien construir i ornamentar aquells sumptuosos palaus urbans, al carrer Ample, al d'en Ripoll o al de Montcada, ja eren col·leccionistes, o si més no, els iniciadors de la dèria. En el transcurs del passat segle XIX, una vegada tranquil·litzada la península de les revoltes i "pronunciamientos", i a rel de les exposicions de Barcelona, s'inicià a casa nostra l'aparició dels intoxicats pel noble virus d'acumular obres d'art. Els nobles de sang blava eren poc nombrosos a Catalunya. La nostra gent "d'upa", del segle XIX, ho era pels tresors guanyats amb els beneficis d'empreses industrials i comercials; així doncs, no calia esperar d'ella, de primer cop d'ull, un gust massa refinat i menys encara el sentit necessari per a la selecció.

Malgrat això, tingueren la sort de viure una època en la qual el reviscolament artístic es filtrava, vulgues que no, per tot arreu, i el plaer de viure voltat d'obres d'art es podia pagar amb diners... Malgrat les sumptuoses vivendes i els milions, foren molt pocs els nostres "ricatxos" que es feren un nom com a col·leccionistes a ultrança.

Els del segle XIX que recordem de moment, per ordre d'importància, són els senyors Estruc, Batlló, Cabot, Ametller, Rómul Bosc i Alsina, Macaya, Gil i Pascual.

El senyor Estruc, que era una potència en el ram dels teixits de fantasia, reuní — com ja vaig insinuar en el meu article "Els Antiquaris" (1) — una fantàstica col·lecció d'armes. En Peius Gener fou el seu assessor que, bromes apart, era una eminència com a coneixedor en matèria d'armes antigues. El senyor Estruc, n'obstant, arribà a afinar moltíssim el seu lluc, i fins féu adquisicions pel seu compte, sense carregar massa la col·lecció de maules. La pistola "d'abanderado" que li encolomà en Peius, només ho era a mitges de maula, doncs a part de que era un exemplar magnífic, la justificació que en Peius li donà referent a trobar-se desaparellada ("D'abanderado", senyor Estruc, d'abanderado"...), valia més pessetes que tot plegat.

L'Estruc deixà, en morir, una col·lecció que, en ésser posada en venda, portà a Barcelona els més grans compradors d'armes d'Europa i d'arreu del món, que pagaren alts preus pels exemplars.

Don Enric Batlló fou, com l'Estruc, un gran fabricant de teixits. A ca'n Batlló, n'obstant, no es treballava la fantasia; el retort, la percala i els cotons de durada, per a fer llençols, feren el crèdit i els milions de la casa.

Don Enric, que era un home simple i bo com el pa beneït, ho comprava tot. El seu pisàs de la plaça de Catalunya arribà a estar tan ple d'endròmines que ja no s'hi podia donar un pas. Hi havia de tot, bo i dolent, molt més dolent

El "Greco" de la col·lecció Plaudiura, actualment al nostre Museu Nacional

que bo. Les vitrines arribaren a ésser insuficients. Del sostre en penjaven un sens fi d'objectes aparatosos i de dubtós gust. Les parets estaven empaperades materialment de quadres, i pels recons n'hi havien d'estivats. Don Enric no havia fet inventari, ni molt menys catàleg. Les peces i objectes que comprava, ja fos a casa seva o a ca'l antiquari, les gaudia només en el moment d'adquirir-les i discutir-les; després anaven a l'estiva, i ja no se les mirava mai més. No tenia un no per a ningú, i menys si el venedor li presentava l'afer preparant-lo com un cas de necessitat o desesper. No hi feia res que, al cap de pocs dies, es repetís la comèdia; el senyor Batlló pagava de nou el què li demanaven i santes pasqües. I quan el venedor era fora, feia venir la vella minyona de confiança i li deia: "Què et sembla, ¿t'agrada això?". La pobre dona que ja s'ho sabia de cor, li contestava: "Sí... molt, és molt maco...; però, ¿on el ficarem, Don Enric?". El senyor Batlló, que també s'ho sabia de cor, mirava en torn d'ell. "Veus, —li deia— això ja és més complicat...; entafora'l on puguis i on nò faci massa nosa".

Aquestes entaforades ininterrompudes arribaren a donar a aquella casa el seu monstruós aspecte de "bric a brac".

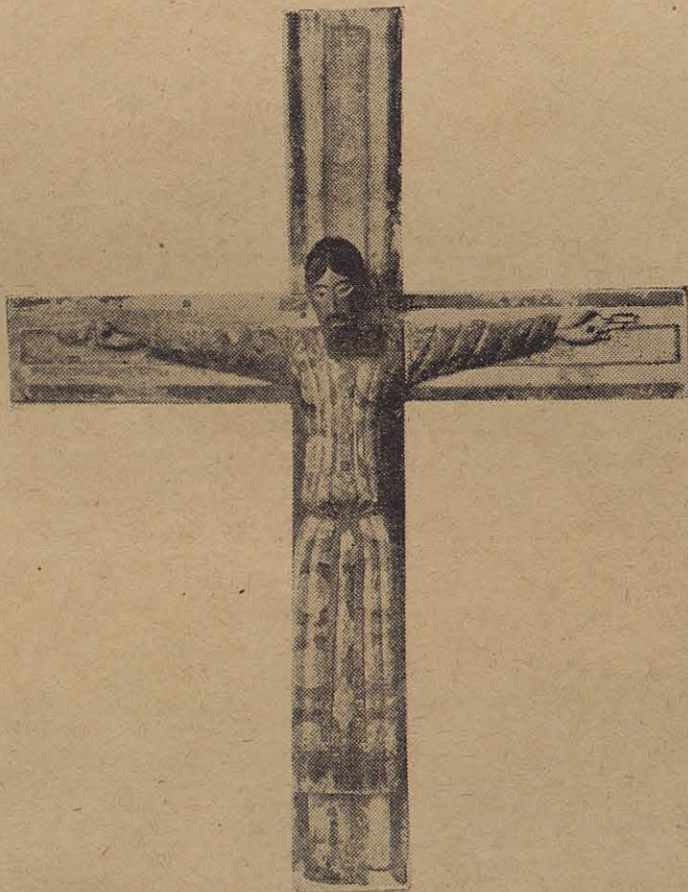
N'obstant, quan Don Enric decidí traslladar-se a la seva nova casa del Passeig de Gràcia, cantonada a Mallorca, féu donació a la Junta de Museus de gran part de totes aquelles endròmines per tal que les ingressessin als Museus. De primer antuvi, la Junta arrufà el nas. Què en farien de tanta cataplasma? Però a un home com el senyor Batlló, benefactor de les arts, a la porta del qual mai no s'hi havia trucat en demanda d'ajut per a qualsevol iniciativa en pro de la cultura, o de no importa quin altre pro, sense sortir-ne amb un esplèndid donatiu, no se li podia refusar res. Ho

(1) Vegis "L'Emigrant", ns. 5, 6 i 7.

acceptaren, doncs, amb la idea de seleccionar. Moltes foren les peces de primera categoria, que trobaren entre aquell confús devassall, però sobretot n'hi havia una que redimia, amb enorme escreix, a Don Enric Batlló de tots els seus pecats de col·leccionista. Em refereixo a aquella petita Majestat romànica, que és una joia única en el món, tant per la seva bellesa rústega, com pel seu perfecte estat de conservació. Aquesta Majestat, junt amb la de Caldes de Montbuí (de grandios tamany, però molt repintada), eren les úniques que es coneixien. La de Caldes es troba actualment mutilada bàrbarament. El nostre Museu d'Arts Decoratives, n'obstant, aprofità amb molt encert un sens fi d'objectes, que com a documents, adquireixen cada dia major valor.

En Batlló es reservà una part de la seva col·lecció i acceptà també l'altra part que els experts de Museus li retornaren. Tot passà a decorar la seva nova residència del Passeig de Gràcia.

Una de les donacions que féu en vida, a Barcelona i per tant a Catalunya, Don Enric Batlló i Batlló fou la seva fàbrica del carrer d'Urgell, que és l'actual Escola Industrial. Aquest gest, tan poc comú entre els nostres burgesos, seria suficient per a fer-lo creditor al reconeixement i major

La Majestat romànica de la col·lecció Batlló

respecte de tots els catalans. Don Enric donà a Barcelona aquella fàbrica enorme, amb terrenys i instal·lacions anexas, amb motiu d'un conflicte amb els seus obrers, amb sols una condició que era la de que, qualsevolga què fos la missió a que fos dedicada la seva fàbrica, se li dongués el seu nom. No s'ha pogut aclarir mai el perquè no s'ha complert amb aquesta mínima voluntat de Don Enric Batlló. El poble, n'obstant, sí que l'ha satisfet: "—On estudies noi?"— "A ca'n Batlló, a l'Escola Industrial".

Després del seu traspàs, el patrimoni de Don Enric Batlló passà a mans de la seva vidua, la senyora Tereseta, que era una senyora molt viva i simpàtica, malgrat els anys.

Quan jo la vaig conèixer vivia en aquell enorme pis del Passeig de Gràcia, junt amb Don Angel Batlló i la minyona

de confiança. Don Angel era boig pacífic, i ella, paralítica gairebé per complert, es passava la vida asseguda en una cadira de rodes. Del llit a la cadira, i un cop pentinada i arreglada, es feia conduir a un salonet en semi-cercle, la tribuna del qual coincidia amb el xamfrà del carrer de Mallorca amb el Passeig de Gràcia. Allà passava el dia i rebia les poques persones que anaven a veure-la. Però, fillets meus, des d'aquella atalaia, encara que us sembli mentida, la senyora Tereseta s'assabentava de tot el què passava al Passeig de Gràcia, de cap a cap, amb tota mena de detalls, i no sols del Passeig, sinó que de tot Barcelona. Estava al corrent de tot. "—Mira —us deia tot d'un plegat—, ara passa la noia Planàs. Deu anar a veure la seva cosina, que abans d'ahir va tenir un fillet". "—Vaja!, ací teniu el de Mariano que se'n va de dret a passar pel davant del balcó de la de Campos. Ja el veieu, tan seriós i amb aquest posat de pagès, en té dues o tres a cada barri. No ho entenc gaire, per això. Aquest, només passa. No ha arribat mai a la categoria dels que puguen, i no deu ésser per manca de diners...; però té més anys que un lloro vell...". I esclafia en una rialla seca i mal intencionada, a la fi de la qual us desgrinava una tirallonga de fets grotescs i anècdotes picants en homenatge del que havia tingut la debilitat de passar a l'abast del seu semafor. Ho sabia tot, i de tothom: política, teatre, trifulgues domèstiques, crims, robatoris i assassins, i quan algú li preguntava, estranyat, com s'ho feia per tal d'estar tant al corrent i al dia, la senyora Tereseta es revoltava nerviosa i contestava: "Miri, amic meu, ho sé tot perquè em preocupo, i si vingués més gent a veure'm, més coses sabria". Els anys i la seva paràlisi sols li deixaren, com a compensació, un cervell molt clar per a aquestes coses, però, com esdevé en aquesta mena de malalts, la manera d'expressar les seves idees i opinions era gairebé sempre excessivament esmaltada de mots crus i males intencions. Va sense dir que això era precisament la gràcia i l'atractiu que tenien les estades a aquella tribuna de la cantonada del Passeig de Gràcia.

Mentre la senyora Tereseta conversava amb les visites i les hi treia el suc, estirant-les-hi la llengua amb les seves preguntetes, Don Angel Batlló anava amunt i avall dels passadissos, entrant i sortint de les cambres i salons, silencios com un deforme espectre, menut i amb un cap fenomenal, fent unes estranyes anotacions en unes targetes. Insensible a tot, ell només anotava i seguia el seu interminable camí. Anys després vaig poder aclarir el misteri d'aquelles targetes. Don Angel treballava des de feia molts anys (tota la seva vida) en la invenció d'un diccionari sense precedents (?).

Oblidava dir-vos que, entre els quadres que els llepafils dels experts d'aquella Junta de Museus retornaren a Don Enric Batlló, hi havia un petit projecte de quadro de composició del Greco, que la senyora Tereseta vengué, a molt bon preu, a un marxant català i aquest el valoritzà més encara, venent-lo a l'estranger.

En Cabot era el que se'n diu una arna de primera. Fou, molts anys, president de la Junta de Museus, i males llengües diuen que aquest privilegi li serví per a fer molt bons negocis i arrodonir la seva col·lecció.

Don Rómul Bosc i Alsina era, com tothom sap, naviler i consignatari. Barcelona li ha d'agrair el que avui compti amb un dels ports més moderns del Mediterrà. Com a col·leccionista, Don Rómul llegà al nostre Museu una col·lecció de monedes d'or antigues que, junt amb les del Museu de Madrid, formen un dels conjunts més valuosos del món, tant pel seu valor intrínsec, com per la seva qualitat i raresa.

El senyor Ametller era xacolater. La seva fàbrica estava instal·lada al carrer de Manresa, aquella travessia, netament

gòtica, l'arc de la qual donava al carrer de la Plateria. Tenia col·lecció de vidres antics. Conten d'ell que una vegada, vers la fi de la seva vida, degut a la importància i selecció del seu conjunt, tingué l'honor de rebre la visita d'un eminent arqueòleg, llavors director del Museu de Cluny, de París. Recorregueren la casa, veient, admirant i comentant, peça per peça. El senyor Ametller li feia personalment els honors i, fent el murri, es reservà per al final, com a número de força, l'exhibició de la darrera adquisició: un plat esmaltat, fantàstic. Arribat el moment crucial, portà el visitant de dret a la finíssima vitrina que guardava la joia de la casa. Obrí el moble, i prenent amb tota cura el plat, començà a donar detalls i a fer observar rareses i perfeccions al Director del Museu de Cluny. Aquest se l'escoltava sense dir ni un mot. El senyor Ametller primer cregué que el silenci era degut a la sorpresa i admiració, però en vista que ja se li acabava el repertori, i el Monsieur no deia ni ase ni bèstia, s'escamà i li caigué de sobte la bena dels ulls. El senyor Ametller sostenia el gran plat a contrallum i el visitant es trobava darrera d'ell. Tot d'una, l'amo de la casa deixà caure a terra, sense cap nerviosisme, la portentosa peça, motiu fins feia uns instants del seu orgull de col·leccionista. Tocà un timbre. Aparegué un criat, esfereït pel soroll de la trencadissa. Aquesta mena de soroll era el pitjor que podia sentir-se a aquella casa. El bon home estava pàl·lid, trasmudat i amb uns ulls com peces de duro, que se li obriren encara més quan el senyor Ametller li digué, amb tota naturalitat. "—Mireu, Josep, arreplegueu aquests vidrots i llanceu-los a les escombraries".

El maliciós mutisme del francès havia tret la bena dels ulls del senyor Ametller. Aquell fantàstic plat era més fals que l'ànima de Judes. Li havia costat vint mil duros...

Actualment, la col·lecció Ametller, en mans de la seva filla, ha crescut i s'ha seleccionat moltíssim. Està instal·lada, amb tota propietat, en un pis d'aquella casa d'estil plateresc, projectada per en Puig i Cadafalc, que hi ha al Passeig de Gràcia, prop del carrer d'Aragó.

Fins ací hem parlat dels col·leccionistes del segle passat. Caldrà ara que us parli un xic dels magnats d'obres d'art dels nostres temps.

Obligadament hauré de començar per en Plandiura, malgrat i tractar-se d'un home el color polític del qual ha estat sempre del costat del que mana, sempre que aquest fos un monarca o un dictador.

Don Lluís Plandiura és un tipus d'home que encaixa perfectament en el que nosaltres en diem un fatxenda. Hereu de casa bona, intentà en la seva joventut fer-se pintor, però el més calent, en aquesta activitat, era a l'aigüera. N'obstant, en les acadèmies i especialment a la d'en Gali, féu amistat amb artistes pintors i escultors. Aquestes amistats les conservà per sempre més i gairebé tots els d'aquell grup han estat els seus col·laboradors. D'alguns, per a no dir de tots, en fou el mecenes, ja fos amb els seus diners o amb els del Govern central. A la mort del seu pare es féu càrrec del negoci de sucres i colonials a l' engròs i, com és natural, començà a remenar i guanyar mil·lions, i així pogué emprendre's la formació d'aquella importantíssima Col·lecció Plandiura que instal·là de manera adient i amb luxe a la seva propietat del carrer de Rivera número sis.

Lluís Plandiura fou un cas de doble joc. Des de molt jove posseí l'instint de col·leccionar. El primer que reuní fou una col·lecció de cartells dels especialistes en el gènere més cotitzats arreu del món, que exhibí al Círcol Artístic de Sant Lluç, l'any 1901.

L'èxit l'entusiasmà i decidí comprar quadros, iniciant-se ben desorientat per cert, doncs les primeres pintures que es-

collí són del més mediocre que us pugueu imaginar. Més endavant, i ja amb l'assessorament dels seus amics, es posà més a to i anà reforçant més i més el conjunt, amb peces d'arqueologia romàniques, quatrecentistes catalanes totes. Arribà a reunir, a la fi, una col·lecció d'autèntiques meravelles, que assolí fama mundial. Vingué l'any 1923 i Don Lluís es mostrà tal com ell era i sentia, un monàrquic a ultrança. En Primo i l'Anido foren els seus amics admirats. Li conferiren el nomenament de Delegado Regio de Bellas Artes, per a l'Exposició de l'any 1929, i llavors començà el seu regnat. Per aquells temps era l'amo de l'Hotel Colon, i cada dia, d'una a dues, a la terrassa, podieu veure-hi unes taulades de pintors, escultors i gent del món de l'art, que eren presidides per l'amo. Eren els seus vells amics que, per raó del càrrec atorgat a Don Lluís pel Govern, havien estat nomenats assessors tècnics de l'Exposició. D'aquell cenacle

Retrat de Lluís Plandiura, per Ricard Canals

d'estòmacs agraits n'irradiava un sens fi d'activitats que els produïen estupends beneficis. Tots, endemés, cobraven deu drets diaris i hotels pagats i dieta apart quan sortien de Barcelona, encara que sols es desplaçessin fins a Horta.

En Gaspar Esmatges, l'amo de la "Pinacoteca", del Passeig de Gràcia, els coneixia molt bé a tots. Era un home senzill, però molt gràfic per a reforçar les seves intencionades facècies. Parlava sempre a boca torçada, i com és natural "papizot". A més, era especialista en tergiversar les paraules. Un dia, quan la política començava a remoure's per la decadència d'en Primo, de la Penya del Colon en sortí no sé quina intriga. Algú la contà a l'Esmatges, sense donar-li dades concretes de procedència. En Gaspar mentre escoltava, reia i anava torçant la boca. "—Ja zé d'on ha zortit aquezta beztieza...", digué. "—Zi, home zi..., això no pot venir d'enlloc méz que del Colon; zi, home zi..., de "La voz de zu amo"..., però no uz preocupeu, que aviat elz arribarà el seu Water-cloz, com a en Napoleón".

EL JEPET de ca la Tresor aprenia de fuster. Era un noi escardalenc i de poques paraules. I, malgrat çò, un feix de nervis. Devegades semblava un ram d'herba bellugadissa. Això li esdevenia quan el diaris escrits en llengua forana malparlaven de Catalunya. N' arribà un a les seves mans, el qual feia de Catalunya un penja-robes. Damunt de la nostra gloriosa Nació tots els impropèris de la passió queien i es deixaven. Feia llàstima. Feia llastic també. I hom no podia dir res. Les presons estaven obertes.

El Jepet agallà el diari, i bo i fent-ne un manyoc, el llençà sota el seu banc de fuster.

I el trepitjà amb ànima enverinada.

—¿Què és això, bon Jepet?, Sembla que el genit et sobreix!

Així li parlava l'Areny, el seu mestre de fuster.

El Jepet no respongué.

I mentre el seu Mestre s'entaforà als darreres de la botiga de fuster, bo i escollint unes llatès per ribotejar, el Jepet amb tota la fallera del qui poc temps li resta per a finir una feina encomanada, martellejava bojament.

Amb la mà esquerra agafava una punta i amb un cop de martell brau l'enfonsava fins al cap en una fusta de noguer que damunt el seu banc tenia ajaguda.

De primer les puntes eren xiques, després, però, ja més groixudes fins arribar a les d'enllatar.

El noguer és ben agermanat de fibra, és ben atapeït i ben lligat, i no qualsevol clau l'esberla; però el Jepet tanta i tanta embranzida encomanà al martell seu, i tanta munició de claus i puntes li posà cor endins, que aquella post

De Catalunya ens diuen...

amplia i viriosa s'obrí com una llenca de terra que fa mesades i mesades que una gota d'aigua no rebé.

Allò ja no era una post. Era una gavell d'esquerdills bruns, que si gemegà la fusta en asclar-se, ara tremolava, com una filagarsa de xarpellera que el vent acaronava.

En això s'havia tornat el brau noguer.

Trencadis con un esquerdill.

Feble com una filagarsa.

—¿Què has fet? —li féu, admirat, l'Areny.

—¡Res..., mireu..., llegiu...!

I acotant-se i desmanyocant aquell paperot que feia de Catalunya un penja-robes avergonyidor, li donà.

—¡Això són renecs! —remolejà l'Areny, en passar els ulls damunt aquell paperot.

—Si cada Català —respongué el Jepet—, fos una d'aquestes puntes per aquells xipòtils de terres enllà que açò escriuen, ¿veieu? això serien... gavells d'esquerdills... filagarses llordes. I ¿del esquerdills i de les filagarses, què en farieu?

Una xera.

Res més.

Desaparegut el règim d'en Primo de Ribera, en Plandiura s'anà recloent i tornant-se amarg. Cada dia, de dotze a una, se'l trobava a ca'n Valenciano, el seu gran amic, i antiquari de primera. Allà s'hi reunia una colla de gent amargada, també. Des de darrera de les vidrieres, protestaven per exemple, d'aquells grups d'eterns discutidors que es situaven al centre de la plaça Macià. "—Ja els arreglaria jo a aquests tahuls... On s'és vist això?...". I seguidament, Don Lluís, amb aquella estampa de pinxo mudat, prenia la paraula i desgranava un seguit de teories retrògrades que desembocaven en les solucions més acomodaticies al seu tarannà, aprovades, com era natural, per la reunió.

En ésser prop de la una, en Plandiura agafava el barret d'ales amples, i describint una ampla paràbola, se'l col·locava de gairell, es ficava una mà a la butxaca de pinxo del pantalón i amb aire sarcàstic, deia: "—Anem a dinar, Valenciano, que ja en tinc prou". I tota la colla el seguia Rambles amunt, amb cara de circumstàncies.

En els primers temps de la República, va córrer la nova que en Plandiura havia ofert en venda la seva col·lecció. Tothom es preguntava el perquè d'aquesta decisió del col·leccionista del carrer de Rivera. Els uns, que si estava arruïnat; els altres, que si per despit; en fi, ningú no comprenia el perquè. Segons sembla, encertaven els que deien que es trobava amb dificultats de caixa. Fetes les negociacions, s'arribà a un acord, i el Govern de Catalunya, per mitjà de la Caixa de Pensions, adquirí per la suma de set milions de pessetes tota la Col·lecció Plandiura, amb destí al nostre Museu. Seguidament començà una campanya de des-

prestigi envers els gestors de la compra, que esdevingué cada cop més crua. El que menys es digué fou que la col·lecció no valia ni de molt el que se'n havia pagat. Jo només us puc dir que, del preu que tenien en el mercat aquelles joies d'art per aquells dies, solament se'n pagà la meitat del seu valor, i més encara si hom té en compte el treball i els anys que hauria costat de reunir-les. Un conjunt com el que es comprà, era una ocasió única per a posar el nostre Museu a l'altura dels millors del món. Que a en Plandiura no li costés ni la meitat la seva col·lecció, no té cap importància. El que sí tenia importància per als energúmens, era el desprestigi del nostre President i del nostre Govern. En Plandiura cobrà i se'n anà a casa a conspirar. Sols restà penjada per aquelles parets, entre altres, aquella ampliació fotogràfica en la qual podieu admirar Don Lluís al peu de l'auto de l'ex-rei, amb el cap que li toca a terra, en ocasió d'una d'aquelles apoteòsiques (?) arribades a Barcelona, acompanyat dels fatídics Martínez Anido i Arlegui.

Altres col·leccionistes hi ha a Barcelona, però desgraciadament, llevat de dues o tres honroses excepcions, la resta pertany a gent de l'altre costat de la barricada. Com que referint-me a en Plandiura he consumit molt d'espai, deixaré per a una altra ocasió el parlar-ne, si tenim vida, salut i humor.

Si m'he extès en comentar la col·lecció Plandiura, ha estat per a evocar la mena d'home que és el que en fou el seu propietari, i a l'ensems desfer el mal entès de certes apreciacions que algú encara es complau en divulgar entre aquells que ingènuament se l'escolten.

Antonio de Lezama

Per LLUIS MASCORT.

QUAN sabérem que el Govern republicà espanyol a l'exili havia designat com a representant seu a Xile el senyor Antonio de Lezama, consideràrem obligat de donar algunes dades biogràfiques d'aquest republicà tan amic nostre, i com que ell es negà, perquè ho estimà sense importància, decidírem de treure-les-hi el més hàbilment possible, i ens afavorí la sort.

Era l'onze de febrer, i en parlar d'aquesta gloriosa data que commemorà la primera República espanyola, Antonio de Lezama digué: "Avui, precisament, celebro les meves bodes d'or amb la República".

—Teniu ja cinquanta anys de republicanisme? —li preguntàrem amb certa sorpresa.

—Exactament. En aqueix dia de l'any 1896 m'afiliava al Partit Republicà, i perquè hi pogués entrar malgrat els meus tretze anys, fou precis tot el gran respecte que es sentia pel meu pare i la intervenció de vells i prestigiosos republicans madrilenys, entre els quals hi havia, per cert, el doctor Toribio Fernández Morales, un dels demòcrates més estimats i populars, i avi de la gran ballarina espanyola, nascuda en els Madriles, que es diu Anna Maria.

—Aleshores nasquéreu...

—El 29 de març del 1882, a Laguardia, Alava.

—Ascendència republicana?

—La del meu pare, de qui procuro repetir la història revolucionària; la del meu avi, que morí com un heroi de llegenda lluitant amb tretze homes contra tota una columna carlista a Haro, a les ribes de l'Ebre, i el final gloriós del qual envejo. Ells i jo, pel nostre amor al poble i a la seva causa, compensem amb la nostra conducta l'haver nascut en això que jo no em vaig explicar mai que s'anomenés aristocràcia.

—Quins estudis vàreu fer? Què volíeu ésser?

—Home, he de confessar-vos que com a escolar vaig ser una cosa tràgica, perquè he odiat sempre les disciplines imposades, preferint la major llibertat per a l'estudi. N'obstant, vaig seguir la carrera de Lleis, però mai no la vaig exercir, i vaig cursar, sense acabar-los, els estudis de Filosofia i Lletres, cosa que m'agradava més. En quan a les meves aspiracions, s'ha donat en mi la paradoxa de que totes les coses que vaig voler ser se'm frustraren, per a després fer-les realitat insospitadament. Vaig voler ser militar i familiars resistències ho impediren, però la vida fa que com a periodista i corresponsal de guerra primer i després com a republicà que defensa el seu règim, visqui la vida militar i vesteixi l'uniforme i m'atipi de guerra, perquè a totes les campanyes d'Àfrica, des del 1908, he assistit, i en ocasions

he estat autor i sofert les conseqüències d'anar entre bales, i quan la traïció s'alçà contra la República, els meus 54 anys no em privaren de prendre les armes, organitzar milícies, ser Comissari d'una Brigada Internacional, Comandant per nomenament del Ministre de la Guerra d'aleshores i ara, el meu fraternal amic General Juan Hernández Sarabia, complir missions del (aleshores també, com ara) Cap del Govern Josep Giral, i ser Comissari de la 6.a Divisió que defensava Madrid, i finalment Comissari Director de l'Escola Superior de Comissaris de Guerra... També vaig voler ser diplomàtic, i per això vaig estudiar Lleis; i la mort del meu pare i l'anar a ocupar el seu lloc com a redactor de "El Liberal" i la meva boda després, privaren que el meu desig es realitzés. I en canvi, després, amb la República, vaig estar a punt d'anar d'Ambaixador a Mèxic, i ara represento, encara que sigui amb caràcter oficiós, el Govern republicà espanyol a Xile.

—El periodisme, fou sempre la vostra activitat?

—Constant. Des del 1908 no he deixat d'exercir-la, i és el meu més gran orgull i la meva ocupació més grata. Primer "El Liberal", després "La Libertad", de la que vaig ser, amb els meus companys, fundador; mai no he deixat d'omplir quartilles, i el meu aroma predilecte és el de la tinta fresca i el del paper mullat de les imprentes. Nen, molt nen, quan el meu pare dirigia "La Justicia", de Nicolau Salmerón, vaig aprendre la caixa, i el soroll de les màquines em semblava un murmurí.

—No us pregunto com sortíreu d'Espanya perquè ja sé que romanguéreu al vostre lloc militar fins que entraren els franquistes, i que per a salvar-vos haguéreu de cercar refugi a l'Ambaixada de Xile a Madrid, i d'ella no en sortíreu fins al cap d'un any i mig, quan a la fi Xile aconseguí portar-vos a Santiago, després de diversos intents d'assalt i no pocs incidents. Exacte?.

—Completament.

—Què heu fet, literàriament?

—Tot i res: teatre, novel·la, contes, i molts milers d'articles. Total res.

—Campanyes?

—Moltíssimes. A més de les de corresponsal de guerra al Marroc i a Europa, vaig fer la dels minaires de Riotinto, els fills dels quals recollírem i portàrem a Madrid perquè ells poguessin continuar llur nobilíssima vaga. Una altra en defensa dels ferroviaris. La de l'espionatge alemany a Espanya quan l'anterior gran guerra, les que neixien de la política i de la conspiració. Figureu-vos...

—Us proporcionaren contratemps?

—No mancaren. Processos, empresonaments, denúncies, excomunionis, bastants cops, no pocs trets, un bon grapat de duels... El natural i corrent en aqueixos casos i en aquella època. Comprenc que vaig néixer sota un signe poc pacífic, però molt ajustat a la meva condició enamorada de les emocions, i n'he tingudes fins a atipar-me'n.

—Us ha estat propícia la vida?

—He tingut tot el que pot desitjar un home ambiciós:

CARLES PI I SUNYER va fer un magnífic discurs al Congrés d'E. R. C. a Tolosa.

Tots els discursos serveixen de trampolí perquè una idea, un pensament o una frase puguin prendre el vol. En aquest discurs n'hi va haver una de frase que és un pensament, una idea, una realitat, una esperança, i una imatge: "L'Esquerra dugué la llibertat a Catalunya; va lluitar amb tot l'entusiasme contra el feixisme i ara cal que porti la pau al nostre poble".

Com totes les frases, aquesta es compon de mots. I llegint-la o escoltant-la hi trobem els de Llibertat, Lluita i Pau.

Quan Carles Pi i Sunyer diu: "L'Esquerra dugué la llibertat a Catalunya" evocava la figura de Francesc Macià. Quan diu "L'Esquerra va lluitar amb tot l'entusiasme contra el feixisme", pensa en Lluís Companys. I quan acaba dient: "I ara, l'Esquerra cal que porti la pau al nostre poble", ha pensat en Josep Irla.

Macià no va viure per altra cosa que per a portar a Catalunya la seva llibertat nacional. De Solidaritat Catalana a la proclamació de la República Catalana, passant per l'Assemblea de Parlamentaris i per Prats de Molló, tota la seva vida és consagrada a aquest ideal de llibertat. Rovira i Virgili va dir molt bé que Macià era home de Pàtria i no de partit. Això no va privar Macià de crear l'E. R. C. i féu, que —amb aquell instrument nou i mal esmolat que era encara aleshores l'Esquerra— Macià es llancés a les eleccions del 1931 i les guanyés per a portar les llibertats a Catalunya.

Lluís Companys dedicà el millor de la seva vida a la lluita, la lluita per a l'assoliment de la Llibertat, i per a guardar-la i conservar-la. Lluís Companys no fou mai un teòric de la lluita; Companys fou un lluitador. D'estudiant lluitava al carrer i a la Universitat. D'advocat continuava lluitant al carrer i al banc de la defensa. De periodista, al diari. Com a polític, al carrer, i anava a La Mola amb Seguí i Barrera —que havia d'acompanyar-lo, a totes les presons— mentre Lairet queia assassinat. Fou ell qui va proclamar la República espanyola, i el que anà al Govern civil de Barcelona, lloc de lluita difícil. Lluís Companys fou elegit President de la Generalitat de Catalunya el primer de gener del 1934, en un moment que solament la lluita hi tenia els seus drets. Lluità el 6 d'octubre i va perdre. Lluità el 19 de juliol i va guanyar. I va continuar lluitant tota la guerra contra el feixisme sense perdre mai l'entusiasme. I quan havia de donar una consigna, reunia l'E. R. C. el seu partit-arma que utilitzava Lluís Companys per al combat.

diners i consideració, salut i amor, amics fraternals i enemics irreconciliables, però que no em poden fer avergonyir... No és suficient? Ara tot ho he perdut, però no desconfio de recuperar-ho tot, encara que si recupero la República ja em considero feliç.

—Com veïeu el moment polític?

—Amb el més gran optimisme i esperança, i voldria que tots els meus correligionaris i compatriotes tinguessin l'un i l'altra, perquè d'altra manera, ni amb la millor voluntat i decisió no s'aconsegueix la victòria.

—Projecteu quelcom especial en el vostre càrrec representatiu?

—Defensar totes les llibertats, unir tots els esforços, coordinar totes les voluntats, preparar la tornada a la Pàtria amb el major cabdal possible d'experiència i d'iniciatives, demostrar als germans xilens que els republicans espanyols som dignes d'ells, i una gran família que marxa de cara al

Després d'un discurs

Per JOSEP FONTBERNAT

Si el record de Macià és símbol de llibertat, el record de Companys és símbol de lluita, que continua aferrissada fins a la victòria final. L'escamot d'execució de Franco no va matar el lluitador de Catalunya; va matar el nostre amic. És per això que cal venjar-lo.

Josep Irla és home de Pau. Porta en ell tot l'equilibri i tota la serenitat de l'Empordà. Com les estàtues que els grecs hi van deixar enterrades i que totes, una per una, hem anat ressuscitant.

El dia que va ésser oficial la mort gloriosa del President Companys, aquest home senzill i modest, va fer un document admirable. Va comunicar als diputats del Parlament de Catalunya que, mort el President, es feia càrrec de la Presidència de la Generalitat. Això volia dir: El President de Catalunya és mort. Doncs, Visca el President, i Visca Catalunya.

Els alemanys eren per tot arreu amb la seva Gestapo. El Govern de Vichy empresonava Nicolau d'Olwer, Rargasol, Tarradelles i Ventura Gassol. Molt pocs es van escapar de les residències forçades i dels camps de concentració. Josep Irla era home de Pau. Actuava amb la serenitat i l'equilibri que els moments reclamaven. Cada vegada que havia de fer de President, en feia. Escrivia el document del qual us he parlat i presidia l'enterrament de Joan Casanoves, com un acte oficial que la Generalitat exiliada feia al seu ex-President del Parlament, davant de la Milícia i dels agents del Consulat de Franco a Perpinyà, que consideraven aquell acte com un acte sediciós.

I en el moment que França era neta d'enemics, plantava la bandera de Catalunya, que no havia abandonat mai, amb un manifest històric.

Josep Irla portarà la Pau al nostre poble, perquè ja la porta en ell mateix.

La frase del discurs de Pi i Sunyer és més que una idea i és més que un pensament: és un programa i una esperança; és un elogi als tres Presidents que E. R. C. ha donat a la Pàtria.

pervindre. Però, escolteu: m'esteu fent el padró? Perquè us adverteixo que d'això en sóc jo l'encarregat. Alguna pregunteta més?

—Clar. Quines aficions teniu? Quins vicis o defectes us coneixeu? Què us agradaria més?

—Les meves aficions, el deport. Els meus vicis, tots els que pot tenir un home molt home; els meus defectes, no oir bé i no veure com voldria, sobretot quan passa una dona. I el que més m'agradaria, és que fugissiu del meu davant, perquè vaig sentint desitjos d'assassinar-vos...

I com que ja sabíem bastant ens en anàrem rient, en pensar que Lezama ha resultat l'"alguacil alguacilado", i que la seva vida és una gran novel·la i un bon troç de la història contemporània de la nostra Pàtria, del que ell anomena emocionadament "les Espanyes", aqueixes Espanyes que ha recorregut de punta a punta aqueix basc rodamón i entusiasta.

MEDITERRANI!!!

Per JOAN MONTAÑANA

(Il·lustracions de Claudi Tarragó)

FINS a mi, i per conducte de l'amic Enric Cano Coloma, m'arriba la Revista "Mediterrani", publicada a Mèxic per un grup de coterrans.

Llegint-la, he sentit forta emoció, perquè en veure els noms dels que hi col·laboren, trobo grans i estimats amics i bons records, records de dies llunyans, de dies que foren més plens de felicitat que els de avui, de dies de franca camaraderia, barrejada amb l'intensitat de la lluita política sana i definida.

Dies de plena joventut, en els quals cap barrera no és obstacle i en els que els pocs anys tot ho poden.

Dies que ens recorden la intensitat viscuda en el què fou prelude del què avui és Drama Espanyol; dies aquells passats a Espanya i França, que tal vegada mai més no tornarem a passar.

Dies on un sol ideal ens il·luminava a tots i pel qual tots sospiràvem; la República.

Paraula que ens encisava a grans i petits i ens treia el son; paraula per a nosaltres plena d'il·lusions i respecte.
¡LA REPUBLICA!!!

Amb quin fervor en parlaven els més vells!

Amb quina muda atenció els escoltàvem els joves!!

Que prop la vèiem i que lluny estava encara!

"Mediterrani"...

Quants noms i quants records per mig d'ells!

...en Vicens Blasco Ibañez...; sa tertúlia del Café de "La Rotonde" al Boulevard Montparnasse...; la seva salutació de "Hola Xiquet"; el record d'aquells altres polítics que li feien llavors la cort i causa comuna amb ell i avui estan de l'altre costat, alguns ja sota terra...; la publicació de "Espanya con Honra" i la febricitat de cadascú per a introduir-la a la Península...; l'impremteta amb Juanito Dura...; la pallissa al Carretero Audaz...

Carlos Esplà, el bon alicantí llavors secretari d'En Blasco, em portà el record de Carlitos, el fill d'En Juanito Dura, de la nena, d'Odette i la caseta d'ells als voltants de París... la Paella... els germans Del Poyo...

Sanchis Nadal, sempre grosset i rialler, i per ell, el bon

Don Vicens Fé Castells i sa sordera... el bon amic del Mercantil, Manolo García...

Alardo Prats i els seus germans Abilio i Manolo... "Mediterrani", "Mediterrani". Quants records em porten les teves fulles...

Són els records passats junt al nostre mar, el de les aigües blaves i les ones blanques... L'Albufera... Perelló... Perellonet... Cabanyal... Grau... Malvarrosa... Alboraya i el Barranc de Caraixet... El Montanyar... l'Ermita dels Peixets...

Es el record dels dies passats a París, quan el bigoti em començava a pintar el llavi... Les Hâles... els pilots de fruites de la nostra terra...

El Café de L'Etoile del Boulevard de Sebastopol, amb les tertúlies de valencians, catalans i mallorquins, reis d'aquell mercat, d'aquells que omplien els carrers de Les Hâles amb la nostra dolça parla...

Quants vells records em portes, "Mediterrani"!

Quants anys són ja passats!

On estan ja els vells amics, els de les hores bones i ben viscudes?

Avui, ja el blanc de les ones de la nostra mar em tenyeix els cabells; ja la primera joventut és passada..., ja els records van comptant en la vida...

A Mèxic, s'ha obtingut el que a Xile crec impossible d'obtenir; hi ha allà una forta comunitat d'esperits ben lligada, per l'olor del gessamí de la Barraca.

A Xile, podrem obtenir-la algun dia?

Es una de les coses que més desitjo i en la qual sempre somnio!

Tant i tant ho he desitjat, tant i tant és el que ho desitjo, que crec impossible poder-lo obtenir.

Un Casal nostre, per a nosaltres..., quan de bo!!!

Per què, puix, no podríem tenir a Xile el que ells tenen a Mèxic?

A qui de tots nosaltres no li agrada passar un vetllada plena de dolsos records i harmonia, acompanyat de les famílies..., celebrar les nostres festes..., menjar-se uns bunyols, unes coques fines..., arremullar amb vi de l'eixut els grans d'una ben feta paella o d'unes botifarretes en oli?

Qui, de tots nosaltres, no respira a plé pulmó en sentir en sos nassos l'olor de la pólvora d'una traca?

Si tots ho portem dins, ben dins del cor, ¿per què no fem per tal que tots plegats tinguem menys penes i més alegria?

Per què a Xile vivim tan allunyats els uns dels altres?

El nostre Casal deu ser un fet, una realitat; per sobre tot i contra tot, hem de tenir *lo nostre*, ben per a nosaltres.

Que també en dia proper, així fos demà mateix, poguessim tenir a Xile una acaronadora ona del nostre bon mar Mediterrani!

Jo ja sóc un dels de la colla; per a les coses de casa nostra, sempre he respost: **PRESENT!!!**

Qui posa, puix, el primer puntal a la nostra Barraca? Vosaltres teniu la paraula!

El darrer Congrés d'Esquerra Republicana de Catalunya

AL SEU degut temps donàrem compte als nostres lectors d'aquesta important reunió que els afiliats al partit majoritari de Catalunya residents a França, havien tingut a Tolosa. Avui podem informar-los més ampliament.

Les reunions tingueren lloc a la sala d'actes del Museu del Jardí de Plantes i concorregueren al mateix representants dels agrupaments formats a tots els Departaments de França, a més de les adhesions que es varen rebre dels Agrupaments de l'Esquerra de Mèxic, Xile, Africa del Nord, Colòmbia, Argentina, Estats Units i Cuba. També es rebren adhesions de les forces de resistència de Catalunya, pertencients al nostre partit.

Oberta la primera sessió pel President del C. D. de l'Alt Garona, senyor Alvarez de Lara —qui va donar la benvinguda als assembleistes— es va procedir a designar la Taula Presidencial que quedà constituïda de la següent manera: President, Nogués i Bizet; vice-Presidents, Hilari Salvadó i Joan Llevadot; secretaris, Carbó, Bassas, Granada i Gual.

En una taula situada al costat de la presidència s'hi asseguren en Josep Tarradellas, secretari general d' E. R. de Catalunya, i Carles Pi Sunyer i Joan Sauret membres del seu Comitè Executiu.

La segona sessió va començar amb l'informe del secretari general del partit, Josep Tarradellas, que fou d'una excepcional importància. Tingué dues parts: la primera que es referia a l'ajut i orientació donats per E. R. C. als refugiats catalans en els primers temps de l'exili; l'altra en que s'explicaven les gestions realitzades davant dels altres partits buscant una unitat d'acció que ens permetés aconseguir l'enderrocament de Franco i el restabliment de la llibertat a casa nostra.

En la primera part va explicar les dificultats alienes a la seva voluntat que varen tenir que vèncer els nostres dirigents per a atendre les necessitats derivades de l'èxode, degudes, en gran part, a l'inexistència d'un govern català. Va remarcar que tots els consellers d' E. R. C., igual que el d'Acció Catalana, van presentar una liquidació econòmica dels respectius departaments.

La segona part de l'informe, eminentment política, tractà dels esforços fets per E. R. C. per tal de aconseguir reagrupar les forces polítiques catalanes, durant el transcurs d'aquests anys d'exili. Explicà la formació de Solidaritat Catalana i acabà dient que a Catalunya, donariem compte de les activitats del partit: "Hem actuat —digué Tarradellas— amb lleialtat, honestat i esperit patriòtic, i, per damunt de tot, hem pensat sempre en Catalunya".

L'informe fou rebut amb una gran ovació i després d'unes intervencions de Casamitjana, Duran i Guardia, Heribert Barrera i Arnau Cortina va aixecar-se a parlar en Carles Pi Sunyer.

Discurs de Carles Pi i Sunyer

CARLES PI I SUNYER, després d'expressar l'alegria que li produeix el retrobar a tants vells amics, recordà que per l'abril del 1939, el President Companys, convençut que el problema català podria tenir un abast in-

de Catalunya

Josep Tarradellas, Secretari General d'Esquerra Republicana de Catalunya

ternacional, va demanar-li d'anar a Londres per a completar, d'alli estant, la tasca que iniciaven els homes d' E. R. de Catalunya, a França i a l'Amèrica Llatina.

En esclatar la guerra i quan per efecte de la momentània desfeta de l'exèrcit francès i de l'armistici, quedaren tallades les comunicacions i impossibilitada tota acció política a França va considerar necessari plantar la bandera de Catalunya i així nasqué el Consell Nacional de Catalunya.

Es creu potser que l'hora no era adequada per a manifestar aquest sentiment, però cal dir que és precisament en hores semblants quan estem més obligats a fer aquestes afirmacions. Quan les fariem sinó? Quan poguem fer manifestacions espectaculars? Si Catalunya es trobés malalta o defallida, o es trobés, com es troba, impossibilitada de fer aquesta pública afirmació, a casa nostra, més deure tenim no saltres de fer-ho amb tot esclat i amb tot entusiasme, per a demostrar al món que no ens sentim vençuts perquè el

nostre esperit es manté més ferm i més alt que mai.

Crec que la política d' E. R. de Catalunya, no ha d'ésser altra, avui, que una política de caràcter nacional, i crec també que donarem una prova de seny i d'intel·ligència si sabem subordinar els interessos de partit a una finalitat nacional. No hem de cercar allò que pugui separar-nos, sinó allò que ens és comú. Si anem amb recel i amb reserves a fer aquesta política nacional, demostrariem ser mesquins i no tenir sentit pràctic, perquè els moviments nacionals han de fer-se amb generositat de cor.

Assistim a un procés polític profund. No podem tenir la certesa d'arribar allà on volem, però és inqüestionable que el procés ha començat. Les migrades concessions que està fent el feixisme espanyol per a mantenir-se al poder, en són una prova.

Sigui quin sigui el desenrotllament d'aquest procés, entre els interrogants de demà hi ha quelcom que per a nosaltres no pot ésser-ne cap: cal afermar, reconstruir, fer in-

destructible, la gran democràcia catalana. E. R. de Catalunya, que és en ella mateixa un instrument democràtic de gran volum i importància, té el deure i ha de tenir l'orgull de cristallitzar aquesta democràcia catalana dempeus. Quan parlem, a l'interior i a l'exterior, no en nom d'un sentiment difús, sinó en el d'una democràcia organitzada i d'un poble dempeus, tots els problemes se'ns resoldran d'una manera favorable.

Dins el procés polític a venir, hi ha una cosa que hi dóna virtualitat; em refereixo al pensament polític. E. R. de Catalunya ha de tenir aquest pensament, que no sols haurà de servir per a encendre la flama de l'ideal, sinó que ha de tenir un esperit ibèric, europeu, que s'enllaci amb l'altre continent. Tenim aquest pensament, però ens cal cristallitzar-lo. I aquest pensament no pot fonamentar-se en altres principis que els federals o confederals.

De vegades, quan es parla de tradició federal vuitcentista, aquest principi es considera un principi vell. Fa molts anys que fou formulat, però aquest principi és el principi del món d'avui i del de demà.

No hem d'actuar únicament Catalunya endins, sinó que hem de projectar-nos enfora. S'ha dit i repetit que el nacionalisme és una regressió. Nosaltres som nacionalistes en tant que no som nacionals i quan siguem nacionals deixarem d'ésser nacionalistes. I ara, que som víctimes d'un altre nacionalisme, que és un nacionalisme agressiu, hem d'ésser necessàriament nacionalistes.

Tenim un problema a resoldre: el del retorn i la reconquesta de la Pàtria. Cal facilitar-ne la solució. Per això hem de prendre certes tàctiques que no han de contradir aquest pensament polític, però que l'adaptaran a les nostres possibilitats. Sense preveure el futur hi ha una cosa segura, inqüestionable: com més units, partits i catalans, més fàcil serà el retorn i la reconquesta.

Volia assistir a aquest Congrés perquè tenia la convicció que E. R. de Catalunya estava unida. Constato ara el que creia per endavant i que ara veig a la llum del dia.

Reconèixem la legitimitat de la Constitució i de l'Estatut. Qui en dubta? Són el fruit de la voluntat popular lliurement expressada. No podem, però, si tenim un pensament i unes possibilitats, aturar-nos ací. Cal completar aquest punt de partida amb unes eleccions en les quals el poble mostri la seva voluntat democràtica.

Perquè el retorn i el recobriment siguin ràpids, tenim el deure d'actuar com a demòcrates. Ens hem d'entendre també amb els republicans demòcrates espanyols. Els Presidents Irla i Aguirre s'han adreçat al President Martínez Barrio, i li han expressat, amb tota claredat, la necessitat d'una unió democràtica espanyola. Com farem l'entesa amb els espanyols? Cal que sigui amb un profund sentit de dignitat catalana.

Hem sentit dues coses injustes: l'una que diu que si Franco ha vençut fou perquè la República va dur l'Autonomia a Catalunya (els que això afirmen són més antide-mòcrates del que es pensen); i l'altra que diu que Catalunya —que ha estat víctima de la guerra— és la que la va fer perdre. Jo que sóc un home poc subjecte a reaccions violentes, he de dir-vos que reaccio amb violència cada vegada que les meves oïdes senten aquesta injustícia. Cal

que ens presentem dignes de la nostra condició de catalans i orgullosos del nostre esforç de tothora, i que ho fem sense esperit de sotmissió ni de subordinació, que fóra una actitud indigna de nosaltres.

Un altre problema que cal abordar i resoldre és el de donar un fort contingut econòmic i social a la futura actuació d' E. R. de C. Damunt de les runes espirituals i materials i en mig d'una forta crisi moral, Europa i el món van a realitzar una difícil tasca de reconstrucció i de recobrament. Catalunya ha de participar-hi.

Els anglesos han donat, en aquest aspecte, un gran exemple. Durant sis anys de guerra cruent, Anglaterra ha fet una política nacional. Un cop el perill esvait, s'ha produït la crisi política, motivada per raons interiors d'aspecte social i econòmic. Per què això? Perquè en aquests anys s'ha produït una revolució profunda, una transformació facilitada per la mobilització total d'homes i dones. Guanyi qui guanyi en les conteses polítiques angleses, la transformació d'Anglaterra serà un fet.

Aquesta lliçó ens dona un camí. Catalunya ha de donar l'exemple als altres pobles. Si no realitzem aquestes transformacions profundes i veritables, i ens limitem a fer unes revolucions sorolloses i sense profit, no sortirem de l'exili o hi tornarem aviat.

**ESQUERRA REPUBLICANA DE CATALUNYA
ES EL PARTIT QUE DUGUE LA LLIBERTAT A CATALUNYA, I EL QUE HA LLUITAT I SEGUEIX LLUITANT AMB TOT L'ENTUSIASME I TOT L'ESPERIT DE SACRIFICI, CONTRA EL FRANQUISME. PERO NO N'HI HA PROU AMB AIXO. HEM D'ASPIRAR, DESITJAR I OBTENIR QUE E. R. DE C. SIGUI EL PARTIT QUE RETORNI LA LLIBERTAT I LA PAU AL NOSTRE POBLE.**

Cal que fem un examen de nosaltres mateixos, i que aquells que es considerin bons procurin ésser millors. **L'EXECUTORIA, DE E. R. DE C. ES UNA EXECUTORIA NETA. ELLA CAIGUE AMB CATALUNYA PERQUE ESTIMAVA I DEFENSAVA CATALUNYA.** La nostra conducta present i futura ha d'ésser una conducta exemplar, i hem de fer que els judicis que mereixin les coses bones que anem a fer siguin dignes dels que han merescut les coses que hem fet fins ara.

Catalunya ha sofert i sent com mai un desig de renovació. Aquest neguit no ha d'espantar ningú, sinó al contrari. Cal, però, que sapiguem recollir-lo i endegar-lo per la bona via. No hem d'oposar-nos a tot allò que el poble reclami com a avenç polític, econòmic i social. E. R. de C. pot i deu fer molt. Catalunya necessita i reclama el guiatge que sols el nostre partit pot donar-li. La responsabilitat dels que vivim fora de la Pàtria es immensa. Un dia Catalunya ens demanarà comptes, i cal que sapiguem respondre. Si complim amb el nostre deure ens farem dignes de l'estimació de Catalunya. Actuem, doncs, amb coratge, seny, ambició noble i voluntat irreductible de fer una Pàtria lliure i humana, una Pàtria catalana en la qual els catalans puguin sentir-se catalans.

(El final del discurs de Carles Pi i Sunyer fou saludat amb una gran ovació tributada a peu dret per tota l'Assemblea, que ja havia manifestat amb llargs aplaudiments la seva conformitat amb molts dels conceptes emesos per l'orador).

En les següents sessions foren aprovades la Declaració Política, la participació de l'Esquerra a Solidaritat Catalana, i l'estructuració del partit a França. També i com a homenatge als nostres màrtirs, va enviar-se un ram de flors

a la vidua del President Companys i finalment, per aclamació, varen aprovar-se dos missatges: l'un dirigit a les forces de resistència, i d'una manera particular a les del nostre partit, i l'altre als empresonats.

El Congrés es va cloure amb un magnífic parlament de Rovira i Virgili que donem a continuació.

Parlament d'Antoni Rovira i Virgili

TOTS nosaltres hem escoltat aquests dies les denominacions dels Departaments i hem fet geografia francesa. Però per damunt de tots aquets noms de Departaments francesos hi hem vist la geografia de Catalunya i l'esperit de Catalunya: l'Empordà i la Maresma, l'Urgell i la Plana de Vic, el Vallès i el Camp de Tarragona.

Hi ha en aquests actes l'anunci i la seguretat que aviat tornarem a trepitjar la terra dels nostres amors, la terra del terrós material i de la Pàtria espiritual. Quan guaitem el Canigó pensem que aviat veurem el Montseny i el Montserrat; quan veiem lliure el riu Garona pensem que aviat veurem lliures el Ter i el Llobregat, l'Ebre i el Segre. El món d'avui és, més que mai, solidari. I no podem creure que hi hagi una França, una Europa, un món lliures, sense una Catalunya lliure. Això ens ho diu el raonament i l'instint. Quan veiem la terra nostra, pobra per la seva natura però rica pel seu treball, hi veiem també la nostra història, l'ànima del nostre poble, i comprenem la necessitat d'una ambició i d'un treball concret que el deure ens obliga a realitzar. S'ha dit també si aquest Congrés era o no era representatiu. Oficialment aquest Congrés no és el Partit. Però és un tros viu del nostre Partit i de Catalunya, i ens recorda la terra nostra, i ens fa més viu el desig de tornar a posar-hi els peus.

Per la terra el català és home de Pàtria. Per la mar és home de món, de l'univers. Quan hi tornem hem de saludar en les divinitats, muntanyes i rius, la nostra pròpia condició de catalans i el nostre esperit de ciutadans universals. Cal sobretot que veiem en les muntanyes catalanes —que són les que inspiraren a Maragall— el signe de la renaixença patriòtica. Pensem, doncs, en una muntanya —en la de Barcelona— que els nostres enemics n'han fet una enigma dels catalans. Dalt de la muntanya hi ha un castell. Fa tres segles, en 1640, fou construït per a defensar Catalunya de l'invasor, per a protegir la ciutat; els fets de la política l'han fet, però, l'enemic més directe i més sinistre, i la llegenda l'ha fet odiós. Al costat dels records del famós procés de Montjuïc hi veiem el lloc on va caure el President Companys. I allà on va caure el President Companys no hi pot haver un lloc de martiri. Quan tornem a Catalunya enderrocarem aquest maleït castell!

I parlant d'aquest Congrés podem afirmar que amb ell hem aconseguit no la unitat —perquè ja la teníem— sinó l'expressió clara i rotunda d'aquesta unitat. Als que paraven de tendències de Londres, de Mèxic, de Montpel·lier i potser de Perpinyà, els hem demostrat que aquest viatge de Carles Pi i Sunyer és un present magnífic que ens ha fet el nostre Partit. Ell ha ajudat sempre a l'obra democràtica i d'unitat. A la llista dels mèrits que té l'amic Pi i Sunyer, hi hem d'afegir aquest, que mereix la nostra adhesió i la nostra gratitud.

(En aquest moment i en mig de grans aplaudiments, Carles Pi i Sunyer i Antoni Rovira i Virgili es donen una estreta abraçada).

Tots els senyals indiquen que E. R. de C. conserva l'

adhesió de la majoria dels catalans. Tots nosaltres n'estem convençuts, i els altres també. El Partit central de Catalunya és el nostre Partit, el qual no ha tingut mai un esperit tancat; en sóc testimoni i el vull aportar. Si hi havia un home que era home de Pàtria i no de Partit, aquest home era Francesc Macià. I quan el Partit li va donar la seva confiança i li proposà uns candidats Macià va triar uns noms que no eren d' E. R. de C., però que després s'hi havien d'incorporar i havien de servir-lo. Vet ací la gran obra patriòtica i política de Macià. En retornar del seu exili Macià va posar tot el seu esforç en unir les tres grans corrents sortides de les entranyes de la nostra terra: el nacionalisme, el republicanisme i l'obrerisme. I va nèixer el nostre Partit. Macià va veure-ho clar, i avui tothom comprèn que per a treballar eficaçment per Catalunya hem de fer-ho junts republicans, catalanistes i obrers, procurant que aquest lligam sigui un lligam indestructible.

Venen uns temps en què el més important serà la transformació social. En caure el feixisme queden endegats els principis i impulsats els corrents liberals i democràtics amb un profund sentit social. Hem de canviar aquest règim no pas amb revolucions ineficaces i injustes. Amplia es la porta de la llei nova i per aquesta porta hem de passar. Jaurés deia que sense els obrers la República era buida. I això que és veritat a França també ha de ser-ho a Catalunya. Mirem les lliçons de la història: la guerra dels remences en el segle XV i la guerra dels segadors en el segle XVII.

Els dos grans problemes de la segona meitat del present segle seran els problemes interiors demogràfic i social i el problema peninsular per als pobles ibèrics. Segons com els enfoquem tindrem una Catalunya lliure i pròspera com la volem o agitada per dolors i convulsions.

Cal tenir, doncs, un pensament nacional i un pensament social. I amb el social un pensament en ordre a la demografia. Es evident que els catalans de sang catalana sofreixen una baixa natalitat, i això produeix una forta corrent migratòria de repercussions considerables. Catalunya arribarà potser a tenir més habitants, però tindrà menys catalans. La immigració ha contribuït a la riquesa de Catalunya. Sense ella no tindria dos milions d'habitants, i la seva riquesa industrial i agrícola serien menys importants. No podem ni hem de voler negligir ni refusar aquestes immigracions, però hem de dir que Estats Units, un poble que es va crear amb races britàniques, rebé el segle XIX, polonesos, xecs, italians, portuguesos, i que d'aquesta barreja en va sortir un poble fort, amb una consciència nacional. Els homes barrejats dels Estats Units han vençut els homes purs d'Alemanya. No ens espanti doncs la immigració. El que cal es aprofitar les nostres característiques per a atreure els que venen. Cosa fàcil, i és un fet que demostra la vitalitat de Catalunya, que en dues generacions la massa immigrada queda catalanitzada. No podem però considerar com a catalans els que vinguin a la nostra Pàtria a demostrar-nos el seu esperit anticatalà. Ara mateix el fill d'Alfons XIII, branca d'un arbre degenerat, es fa dir comte de Barcelona per a aflagar els catalans. Aquest Comte és falsificat, no és un Guifre, ni un Borrell, ni un Berenguer. Diuen que ha après la llengua catalana, però recordem que també la sabia Felip V i fou un botxí i un dels més grans enemics que mai hagi tingut Catalunya.

Recordava ahir Pi i Sunyer com certa gent diu que la guerra es va perdre per culpa de Catalunya; i els que això afirmen són els responsables d'haver bastit una república amb funcionaris monàrquics i amb magistrats monàrquics, sota el pretext de salvaguardar la unitat d'Espanya.

Qui no recorda la magnífica tasca realitzada per la indústria de guerra catalana? Catalunya, que en temps de pau

no feia res de guerra, va fabricar armes, municions i pólvora. Tarradellas un dia, a Madrid, va parlar amb un general d'oficina per explicar-li que ja havíem aconseguit, resolt molts problemes, instal·lar una fàbrica de pólvora. En lloc de rebre cap felicitació del general, aquest li endegà la següent frase explosiva: "¿Con qué derecho fabrican ustedes pólvora?".

Tots reconeixem l'heroisme del poble madrileny, però ens cal dir que les forces catalanes foren de les primeres que acudiren a defensar Madrid. I fou la sang d'obrers i mestrals catalans la que regà els ravals de Madrid.

La nostra posició és la d'oblidar certes coses i treballar per a la creació d'una Espanya nova. Per a arribar-hi, la posició catalana és més forta que mai. Examineu els acords d'aquesta Assemblea i compareu-los amb les nostres posicions de 1931. La constitució de l'Havana establia la possibilitat d'una confederació, però proposava que ho demanéssim als altres pobles d'Espanya i que cada sis anys es pogués trencar el pacte. Avui reclamem una correspondència. No ens volem separar; volem viure junts, però lliures, i no pas com una mestressa i una minyona.

Ningú no sap per quins camins anirem a Espanya. Serà pel del 14 d'abril, serà pel del 6 d'octubre, o bé pels dos camins barrejats? Ningú no ho sap, però tots tenim la confiança que hi arribarem per un camí o un altre. I aleshores ens trobarem plantejats multitud de problemes que caldrà resoldre. El camí que ha escollit el nostre Partit és el veritable, es el camí de la democràcia a base del sufragi universal. La voluntat de Catalunya es manifestarà en unes eleccions de Diputats pel Parlament de Catalunya. El nostre Partit és majoritari. Ho hem dit i ho hem repetit. Però si ens equivoquem cedirem el lloc als que representin la voluntat de Catalunya. Això és el que volem que també diguin i facin els altres. Considero perilloses totes les violències. Aquestes són santes si són fecundes, però a l'hora en que el poble té dret a la paraula, no és lícit voler impedir el joc democràtic. El nostre pensament i el nostre propòsit és de respectar el fall del poble de Catalunya.

E. R. de C. obra els seus braços per a treballar tots junts per una Catalunya, una Espanya i un món liberal i democràtic. Els conceptes es fan humans i prenen una amplitud universal. Si Catalunya no té gran extensió territorial, té extensió i profunditat espiritual. Hem d'aportar la nostra contribució a l'obra de reconstrucció europea i humana, i per això demanem un mínim de llibertats. Hem de deixar velles rancúnies. Un home rancuniós no serà mai un bon polític. Dins de cada poble les classes s'han de fondre. La força futura està en la fusió de les classes en una sola: la del treball. El treball de les mans, del pensament i de la intel·ligència.

Ara, amics, cloem aquest Congrés tenint la visió ben clara de que el món travessa una hora transcendental en la qual Catalunya té el seu mot a dir i el seu paper a jugar. L'hora és alta; nosaltres no podem ser petits. Hem d'alçar la política al nivell dels fets d'avui; hem de posar el cor a l'alçària de la història. Hem d'ésser dignes de nosaltres mateixos i de Catalunya.

D'ací, que declarem que som de l'Esquerra i que serem sempre d'Esquerra Republicana de Catalunya.

Aviat, amics, podrem celebrar les nostres assemblees a casa nostra. Perquè així sigui us desitjo salut i llibertat. Salut per damunt dels vostres caps i més enllà dels vostres caps, a la nostra dolça, bella i noble Pàtria, a Catalunya a la qual sempre hem d'estimar i hem de servir.

(Grans aplaudiments coronen el magnífic parlament de Rovira i Virgili, i els assembleistes, a peu dret, entonen "Els Segadors").

Pels nostres infants

Les cinc pedretes de la Macarulla

Per JORDI DE COMARREU

(Il·lustracions de Josep Balmes)

¡En tingué un sentiment de tot això!
I més perquè del noi xic i del noi gran, no se'n podia pas refiar ni mica ni gaire.

Sempre rodaven bosc enllà; com un parell de cans llebrers seguien tots el recones de les cingleres, i com un parell d'esquirols s'enfilaven per les branques i capçanes dels arbres.

Era, per a la Mare, un gran treball de fer-los anar a vila. La Macarulla per això era massa xica encara.

—Noi gran,—digué un dia la Mare,— agafa l'aixadell i ves a cercar herba pels conills. Des ahir ençà que ni un bri no en menjaren.

—Valdria més, Mare, que els engeguésem pel bosc. Es farien més engrassats.

—¡Prou...! ¡i després com els agafaries per a dur-los a vendre?

El noi no digué res.

I semblà que se'n anava a cercar herba.

—Noi xic —féu al cap d'una estona—, ves a tancar la lloca amb els pollets, perquè oviri l' esparver que els atalaia. I s' els menjarà.. ¡pobrets.

—¡Oh... més valdria, Mare, que els en tinguéssiu tot el dia i així cap perill d'això no hi hauria.

—¡Prou...! ¡i després com creixerien i es farien avançats per a vendre'ls el diumenge?

El noi xic no digué res.

I semblà que se'n anava a tancar la lloca i els pollets.

—I jo, Mare, ¿què tinc de fer?— demanà la Macarulla.

—Escombria un xic l' entrada, fes-me un petonet, i posa't a jugar a pedretes al meu costat.

La Macarulla així ho féu.

Obeí com una bona minyona.

Els nois, ni mica ni gaire. S'avingueren tots dos, i bosc enllà s'endinsaren con un parell de cans llebrers i com un parell d'esquirols.

Feren cosa molt lletja en no obeir la seva Mare.

L'endemà tots el conills geien morts en terra. I de gana. ¡Pobrets!

Davant la porta de casa una escampadissa de plomes voliava i feia remoixell amb el vent.

Eren de la lloca i els seus pollets. ¡Pobrets també!

La Mare, en saber-ho, els renyà molt.

I no pogué finir el sermó que els feia, perquè esclatà en plor.

Els ulls, però, sens ella voler-ho, deixaven esmunyir dues llàgrimes. De tan plenes de mal i de dolor com lliscaven, diuen, que eren tèrboles.

Avila hi havia una dona que de tan entristida com estava sempre, li deien la Mare de Déu dels Dolors.

Els seus vestits eren negrívols... ¡sempre i sempre duia dol!

¡Que en feia de temps que cap vestit de damunt no havia estat amb coloraines...!

I aquella negrura de vestit la feia més blanca; i aquella blancor la feia més prima; i aquella blancor, aquella negrura i aquell ésser tan prima, li donaven retirada a les imatges de la Mare de Déu dels Dolors.

Però allò que li feia retirar més encara, era que mai ni mai ningú no li sentí dir cap paraula de plany, ni de queixa en mig de les molt greus tribulacions que sofria.

Devegades —la gent ho conta— quan els sofriments la punyien com agulles d'acer enverinades cor endins, fins una rialleta feia.

Les raonies de la gent recontaven una llarga història de gestes paoroses, de meravelles esferidores, en obrar i teixir les quals fins hi havia posat les seves mans de malignitat el dimoni maleït.

La Macarulla tot això sabia; i ¡en guaitava de vegades pou endins...!

I això feia perquè els seus germans, el noi gran i el noi xic, ho feien també; i encara més quan aquests li recontaren un jorn que aquell tresor pertanyia a un dels seus besavis, el qual perdut el seny, es rebaté pou endins i ell darrera el riquíssim tresor.

La seva Mare prou les sabia totes aquestes coses, però amb el silenci sofriment de Mare de Déu del Dolors, les seves amargors assaboria tota sola.

Per això no volia mai que la Macarulla anés sola a la font.

La nena tenia la dèria de cridar al pou:

—Aviiii... aviiii...!

I el pou responia:

—¡iiiiiiii! que aitalment semblava el xiulet d'un fuet que fuetaja sagnosament.

Un dia, però, vingué en què un dolor mig esllomà la Mare, i ni amb crosses gairebé podia fer una passa.

Hagué de romandre, doncs, dins la Cabanota tarda i matí, nit i jorn.

Aleshores reia i plorava a la vegada.

¿Què us penseu que en passà poques de tribulacions?

Sapigueu abans de tot que aquella Mare de Déu dels Dolors, era la més principal senyora de la vila, en ésser rica així en diners, conreus, masies, com en seny, virtut i prudència.

Només vos diré que la dita Mare de Déu dels Dolors era una perfecte dona catalana. Amb la qual cosa està dit i ben plenament tot.

Però un dia li vingué un home i li digué:

—¿Sabeu, Senyora? El vostre marit que eixí de cacera ha estat mort, no se sap pas per quí i... l'han dut a la Cabanota, on el deixaren el matí; i en anar-lo a cercar aquesta tarda, ja els llops i altres animals de ferotgia se'l menjaven.

Passats uns dies n'arribà un altre i li digué:

—¿Sabeu, Senyora? Aquella vostra masia que de tan gran com era en deien la Vileta, un foc aquesta nit vos la furtà. Si aneu a veure-la només hi trobareu una pila de cendres. I encara ens han dit, que un cop de vent molt fort ha fet juuuuu! i se les ha endutes.

Passades més diades encara i en una vesprada llarga i humida d'hivern sentí que trucaven a la porta.

—¡Pam, pam!

—¿Quí hi ha?

—La justícia que vol entrar.

—¿Què volia?

—Dir-vos que d'aquesta casa pairal vos cal fugir vos i els vostres fills.

—¿I això per què seria?

—Uns deutes molt greus se l'han menjada

—¿I aquests deutes quí els va fer?

—Vostre difunt marit, prou que ho sabia.

I aquella dona anomenada la Mare de Déu dels Dolors, per consell dels que se'n compadiren, fugí de la vila i se n'anà a viure a la Cabanota, que era la poqueta cosa que li restava; i encara, perquè per comptes d'ésser casa, era un esvoranc fet en l'esquei d'una cinglera i que ningú no sabia que fos seu.

Allà era tot solitud... tot silenci... tot aïllament.

La dona entristida, però, en mig d'aquesta pregona fetretat de cos i d'esperit, sentia un gran revifament d'ànima i cor. Aquest li donaven els seus fills: dos nois i una noia.

No la podien pas ajudar en res encara, perquè el noi gran tenia onze anys, el noi xic nou, i la nena només que sis.

Aquesta es deia Maria; però era coneguda pel renom de la Macarulla. Era rossa, xica, arrodonida i bellugadissa com una papallona que cerca de mel i no en troba gaire. Enraonava com una mallarenga i sedassejava, com una tafanera escotoridà.

¿De camins cap a la font, n'hi feia...!

I la seva Mare no ho volia pas.

¿Per què?

¡Oh...! Vora d'ella hi havia un pou de molta fondària.

En tenia tanta que la font que era molt abundosa i que hi abocava el seu doll anys i panys feia, mai no l'havien pogut ni mig omplir.

Si us abocàveu a la barana del brocal i guaitàveu cap baix, foscúries espesseïdes només véieu; i si féieu dins ell un crit, un ressò responia, que era sec i asprèvol com l'espetic del fuet damunt les anques del mul. I es deia que això succeïa per fer venir por, i amb aquesta por esfereir, i amb aquest esfereïment allunyar la gent del pou, i amb aquest allunyament de tothom, deslliurar el tresor que al fons del pou hi havia, d'ésser furtat i posseït.

¿Un tresor?

Així hom ho deia i per arreu sabut era.

¿I era veritat?

¿Qui ho sap!

¿Pobre Mare!

Plorava perquè veïa que la fam, la misèria i ¡qui sap si la mort! s'acostava a casa i amb passes llargues.

Amb la Mare ploraren tots el fills.

La Macarulla, però, al cap d'una estona s'eixugà els ulls, es tragué de la butxaca les cinc pedretes llises i es posà a jugar.

La Mare reia i plorava aleshores.

Conegué que la Macarulla volia atemperar aquell seu sofriment maternal amb la joguina infantívola.

I era així, car fent-li un petó li mormolà:

—Mare, ¡juguem a pedres, com altres vegades, quan esteu adolorida?

—Ara, no: ni tu, ni jo: Ves i llança aquestes cinc pedretes dins el pou.

La Macarulla en sentir aquelles paraules, restà tota admirada.

¿Amb quins ulls que guaità la seva Mare!

—No em guaitis pas així, Macarulla. Ja ho sé que estesimes les teves pedretes de joc, però, ja que els teus germans no obeïren, fes-ho tu. ¿Qui sap si amb el teu bon fer, esmenaràs el dany miserios que ells feren!

La Macarulla se n'anà vers el pou. Guaità la seva foscor espesseïda llarga estona, cridà: ¡aviii...! ¡aviii...!, i, treient de la seva butxaca les pedretes, els féu un petó, i les llançà amb recança dins el pou.

Darrera les cinc pedretes hi devallaren cinc llàgrimes dels ulls de la Macarulla.

I en mig de la foscor resplendien com cinc estels xics.

D'això adonant-se ella, restà embadalida guaitant pou endins.

No es sentí cap retruc de les pedretes.

¿Havien caigut damunt un tou d'herbei potser?

Al cap d'una estona, però, un soroll es sentí al pregon llunyà de la fondària. Era un borboll d'aigua. El pou s'omplia, El doll de la font en caure dins sonava a plenitud que pujava... pujava... creixia... creixia...

I pujà tant, i tant creixé que el pou sobreixí.

I en sobreixir es veïeren damunt el doll de l'aigua cinc llàgrimes resplendentes; darrera d'elles pujà un crani, que era net i polit com de vori escollit i triat; darrera d'ell vingué una capsa ferrada que duia set panys; i darrera d'ella les set claus d'or per obrir-la.

—¡Mare...! ¡Noi xic...! ¡Noi gran...! ¡Veniu... veniu... veniu — cridà la Macarulla.

Ho feren.

I restaren emmudits i palplantats.

—¡Es la testa de l'Avi!— féu la Mare.

—¡Avi! — clamaren tots quatre.

La testa saltà fora i resplendi amb raig de glòria.

La capsa i les claus saltaren rera d'ella.

Amb la qual cosa conegueren que calia obrir la capsa.

¡Oh! No un tresor; cent n'hi trobaren.

I amb çò la dona adolorida tornà a ésser la Senyora principal de la vila, i a gaudir de l'amplíssima anomenada de bona, santa, afavoridora i eixerida catalanament.

Què havia succeït amb les cinc pedretes de la Macarulla?

Que baixant avall... avall anaren a caure totes plegades a la fondària, on hi havia un esquei per on fugia l'aigua que hi vessava la font. I el taparen ben bé.

El pou des aleshores sempre més sobreixí; i la seva aigua era claríssima així de nit com de dia, perquè hi havia les cinc llàgrimes de la obediència filial de la Macarulla que l'il·luminaven amb clarors d'estels.

Fotografia de l' "Illustration Francaise", publicada en aquella revista amb la següent llegenda: "El convoi indesitjable"

EN EL CAMI forçat del nostre èxode a través dels camps de concentració de França, en arribar a Agde en trobarem, per primera vegada, un de "perfecte".

Argelès "sur mer..." era, durant els primers dies caòtics i desconcertants, un arriplec de deixalles de tota mena, àdhuc de les més imprevistes; qualsevol desferra, de color nul en el terreny de les necessitats normals pròpies del nostre segle, podia servir, a Argelès, per a resoldre problemes elementals, rudimentaris, però indispensables.

Saint Cyprien, la segona visió de les angoixades multituds republicanes, significava, ja, un petit "avenç"; Saint Cyprien era un híbrid, una barreja del camp d'Argelès i d'allò que, finalment, poguérem veure en arribar a Agde.

He estat dubtant uns moments, i no he pogut decidir-me a escriure els mots "avenç", aplicat a Saint Cyprien, i "perfecte", en referir-me al camp d'Agde, sense les cometes que els emmarquen. Una vegada més —una de tantes, possiblement amb el risc de fer-me pesat— no sé evitar el comentari subjectiu, que no té res a veure —ho comprenc— amb la descripció del viatger —aparell fotogràfic, captor i transmissor de paisatges, de colors i de llums, o de trets psicològics, individuals i col·lectius— que transporta la imaginació descansada i complascuda dels lectors pels més variats trajectes. He de confessar la meva impotència: no puc evitar, en la meva narració, el seu caràcter d' "impressió".

Avui, en escriure aquestes ratlles, al cap d'uns quants anys de la nostra estada obligada entre les estaques i les arestes metàl·liques dels camps de concentració, encara no s'ha obtingut una unanimitat d'acords amb referència al

Ruta d'exili

AGDE

Per JOAN MANRESA

tracte que rebérem. Dificilment hom pot constatar un criteri veritablement objectiu. Els comentaris més oposats responen, en general, a les condicions en què aconseguiren desenvolupar-se aquells qui els formulen. I fora exagerat, penso, demanar-me no una comprensió, sinó, encara més, una justificació d'allò que jo, com la majoria, vàrem haver de sofrir.

La "perfecció" mateixa del camp d'Agde demostra, precisament, que quelcom fou fet per part de les autoritats franceses. Quelcom, i bastant. Bastant, menys, per cert, el més important: el que hauria pogut fer-se si s'hagués tingut en compte la nostra condició de persones, el mínim de drets que cal reconèixer, prescindint de les fronteres i, si convé, de les lleis, a tot ser humà que no es consideri perillós o indesitjable...

Avui, encara, es diu i es repeteix que no podia fer-se més del que es féu. I els que començaren a veure les transformacions de Saint Cyprien, com els que passaren pels camps, totalment acabats, d'Agde o del Barcarès, han de convenir que el que fallà no fou allò que podia o no podia ésser fet, sinó, simplement, la intenció amb què fou fet. La "perfecció" del camp d'Agde representa, sense cap dubte, un esforç, però un esforç que per als refugiats només podia ésser considerat negatiu: Agde és el camp de concentració definitiu, la pèrdua de les esperances que, en mig del desordre dels primers dies d'Argeles, hom podia, malgrat tot, concebre.

I, fos com fos, la reacció d'un català, al camp de concentració d'Agde "en Provence", havia d'ésser, sempre malgrat tot, favorable. Dintre del que podia deparar-nos l'hospitalitat dels altres, tot allò que depenia de nosaltres fou atès.

Les veles i els llençols, les canyes i les parets i sostres a base de mantes i les improvitacions de tota espècie que dominaven a Argelès i persistien, en part, a Saint Cyprien, a Agde no es veien enlloc. Dintre del clos, ben delimitat, del camp número 3, el dels catalans —n'hi havia d'altres, que no vaig conèixer, car era defensa la comunicació entre ells—, predominava un tipus de barraques, destinat a habitació. Aqueixes construccions, fetes totes de fusta, amb planxes de zinc ondulat per a sostre, tenien totes les mateixes característiques. La seva llargada era, més o menys —ara no podria precisar-ho amb tota exactitud—, la de l'amplada de cinquanta persones posades, en posició de dormir, una al costat de l'altra, amb un mínim espai d'uns pocs

ARMENGOL PALMES
PINTURA, DECORACIO =

AV. PORTUGAL, 999 — TELEFON, 52477
SANTIAGO

centímetres entre cada una; i l'amplada corresponia, exactament, a la llargada de dues persones en la mateixa posició, més un passadís de poc més d'un metre, que permetia de circular d'un extrem a l'altre. A banda i banda del passadís, un doble entarimat de fusta, a vint centímetres i a un metre d'alçada, servia de doble dormitori i mansió, per a totes les necessitats —lloc de tertúlia, escriptori, menjador, i sala de lectura del qui tenia algun llibre o paper a llegir— dels refugiats: corresponia, aproximadament, un metre de fusta per a cada un d'ells. El jaç de palla, primer individualitzat i immediatament confós i generalitzat —car no hi havia cap separació, d'un cap a l'altre del quàdruple presatge—, era fàcil mitjà de comunicació i de rapidíssima reproducció dels paràsits: en aquest aspecte no havíem guanyat res. Els del "pis de sota" —entre els quals jo m'hi comptava— rebíem, encara, per mitjà de les esclotxes de l'entarimat superior, l'aportació dels insectes perduts que s'escapaven del pis de dalt.

La uniformitat de les barraques que suara he tractat de descriure, era trencada per alguns altres tipus diferents: els de les destinades a cuines, a enfermeria, magatzems i altres serveis diversos. Hi havia, a més, distribuïts per diversos indrets del camp, uns curiosos serveis higiènics, que feien l'efecte d'una barreja de triple garita i mirador; s'hi havia de pujar per mitjà d'unes escales de fusta, car estaven muntats a una certa alçada, per tal de deixar l'espai necessari per a la col·locació d'uns dipòsits cilíndrics, de zenc, que es canviaven periòdicament. Del trasllat i canvi d'aquests dipòsits en tenien cura refugiats voluntaris, que formaven la benèvolament anomenada "brigada sanitària", i que veien retribuïda llur no massa agradable labor amb la sortida a la carretera d'Agde i el permís de recórrer els diversos camps.

Els refugiats d'Agde prestaven, a més com en els altres camps de concentració, altres serveis voluntaris: els que tenien relació amb les cuines, amb l'enfermeria, el trasllat de queviures i alguns d'oficines. L'amic Marcel·lí, per exemple, en arribar de Saint Cyprien es convertí en el carter de la nostra barraca, i aquest càrrec, tanmateix menys enutjós que el de component de la "brigada sanitària", li donava també el dret de recórrer els altres camps i passejar, encara que fos sense entretenir-s'hi massa, per la carretera. Això, que a simple vista pot semblar ben poca cosa, per a un refugiat a Agde era bastant.

Els que no teníem "enxufes" d'aquesta mena disposàvem de la totalitat de les hores. No hi havia altra obligació que la de repartir, per torns, el menjar, a les hores dels àpats. Però aquesta obligació ocupava una petitíssima quantitat de temps, i com que a Agde no eren permesos, com a altres camps, luxes com el de preparar-se el menjar, individualment o per colles, ni l'organitzar-se l'economia domèstica amb una certa autonomia, com ho havíem fet nosaltres a Saint Cyprien, la buidor enervadora de les hores es feia sentir amb tota intensitat. No hi havia, en general, altra manera d'omplir-les que la de passejar, fins el cansament, a l'entorn de la doble fil·lerrada entre mig de la qual acostumaven a muntar la guàrdia, amb l'esguard obliquament i dissimulada reptador dels refugiats, alguns soldats francesos; o la de dormir tant com ho permetés el cos i l'anar acostumat-s'hi; o el discutir i conversar continuament, d'un grup a un altre i d'una barraca a una altra; o l'escriure, hores i més hores, unes cartes llarguíssimes, inacabables, torturades, que portaven a l'exterior tots els problemes imaginables i les solucions més desesperades...

Per sort, com he dit i he repetit, la majoria érem catalans. Això creà, en conjunt, una ampla comunitat, i perme-

té que, particularment, cadascú pogués establir un cercle més o menys ampli d'antics coneguts i amics. Jo mateix, per exemple, vaig trobar-ne bastants: amics de l'escola, que feia molts anys que no ens véiem i que ens retrobàvem a l'hora de prova; correligionaris, companys de tertúlia barcelonina, d'excursions i d'aficions arrelades. Amics amb els quals, aeguts damunt la palla bruta de les barraques d'Agde, recordàvem, més que les odioses hores de brutalitat feixista, de bombardeigs criminals i d'angoixa dels temps de guerra, les glòries i la joia de la Catalunya dels temps de pau, les seves contrades meravelloses, les muntanyes i les planes i els pobles, els carrers i carrerons i places de Barcelona, els concerts del Liceu, els del Palau de la Música Catalana i els de Belles Arts: totes aquelles coses estimades que havien anat formant la mentalitat de l'actual ciutadà mitjà de la nostra Pàtria, certament gens menyspreable: d'aquest mateix ciutadà que ara es veia, per un escarni vergonyós, menystingut, maltractat i reduït a la condició de sense dret i sense llei.

Alguns dels amics retrobats s'havien proveït de llibres, i de bons llibres! Gràcies a això vaig poder allunyar-me, moltes hores, i isolar-me bellament acompanyat. Solia anar-me'n a un extrem del camp, poc edificat i concorregut, i estirar-me sota d'un dels pocs arbres que havien quedat presoners amb nosaltres. I allí, de tant en tant, en mig de la lectura, de vegades feia una pausa, i, mig tancats els ulls, jugava amb la imaginació i m'allunyava totalment de la realitat: i contemplava una muntanyola veïna d'Agde, per a mi innominada, al cim de la qual hi havia una edificació, i —amb els ulls mig tancats— em semblava contemplar el cim de Montjuïc, tal com l'hauria vist, aproximadament, des de mig faldar de la muntanya barcelonina. Aleshores tancava els ulls del tot, i el pas d'un tren per una petita fondalada veïna al camp em transportava, també, imaginàriament, als voltants de Barcelona; car el seu sotrac i el seu xiulet eren una reproducció fidel —sembla que encara els senti i no crec equivocar-me de gaire— dels del tramvia de Les Planes quan passa, brunzent, per entre els ubèrrims i incomparables boscos de pins que baixen de Collcerola!

Sota d'aquell bon company —un dels escassíssims arbres del camp d'Agde— vaig passar-hi moltes hores... Deve-

FARMACIA

"PINTO SOTO"

SAN DIEGO 1325-27

TELEFON 52436

CENTRE D'ESPECIFICS

ATENCIO ACURADA DE RECEPTES

ESPECIALITATS NACIONALS I ESTRANGERES

PERFUMERIA DE LES MILLORS MARQUES

La Farmàcia catalana de Santiago

gades el deixava, just, just, en el moment que, si m'hagués distret un xic més, m'hauria quedat sense sopar —com si haguéssim anat molt alimentats a Agde!—.

Després del sopar, situat a la porta de la barraca, a l'hora fosca, podia veure tot un seguit d'ombres que sortien de les barraques i s'encaminaven a una mateixa direcció. Feien l'efecte d'una multitud silenciosa que es dirigís a una reunió clandestina, a una conspiració o quelcom semblant, a l'empar de la tenebra silenciosa. Jo sabia, tanmateix, que no es tractava de res d'això. Una nit em vaig decidir a seguir-les. La multitud s'havia reunit en una barraca, diferent de les altres, buida totalment. Formava cercle, nombros i atapeït, al voltant d'un company, enfilat dalt d'una cadira, en el centre del semi-cercle humà. Hi havia una petita claror, de reflexos propers i llunyans. El company enfilat a la cadira, quan semblava que anés a començar un parlament ardit, amb consignes comprometedores, es limità a pronunciar, en accent lleidatà, mitja dotzena de paraules, tregué un diapasó de la butxaca i donà el to a les cordes que el voltaven.

Concert memorable, el més solemne que recordo! La pobra barraca tenia ressonàncies de vell temple. Les veus no hi cabien; i el sostre, feble i lleuger en realitat, semblava que desaparegués del tot per a deixar que passessin amunt, fins a trobar la volta constel·lada. Els greus s'elevaven, segurs, magestuosos, mentre els tenors i barítors teixien i brodaven dibuixos bellíssims. "Salut als cantors" deixà pas a "L'Empordà", seguit de "La sardana de la Pàtria"... El concert fou clos per "La Marsellesa". Mai no he estat tan convençut i mai no he estat tan poc exigent. I no podia comprendre l'exigència del mestre!

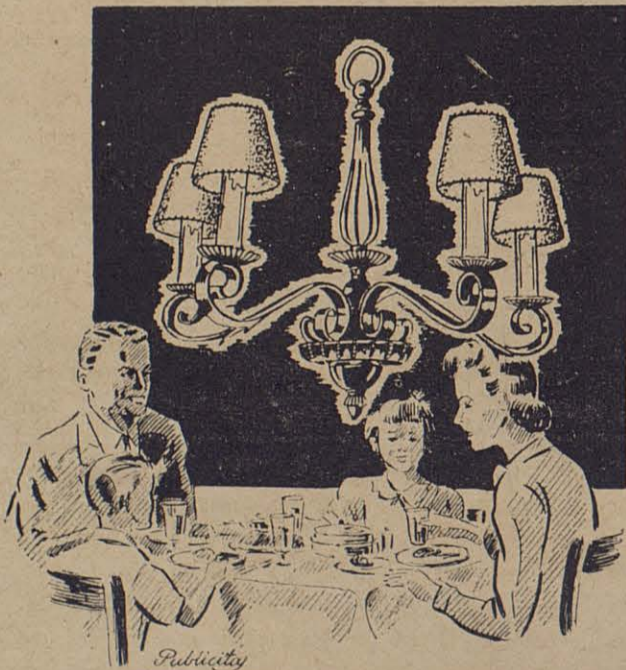
Aquell concert inoblidable, com els que l'havien precedit i com els altres que els seguiren, fou una de les vàlvules de sortida dels sentiments dels refugiats catalans del

camp d'Agde. No fou altra cosa que això, però fou suficient. Alguns components del patriòtic Orfeó s'havien format il·lusions de més volada. Es veien, una vegada ben compenetrats i assajats, actuant en el teatre més important d'Agde, rebent les aclamacions del públic francès, entusiasmat per les nostres cançons... Oblidaven, ai las! que eren refugiats, i que el valor i la importància d'aquells concerts no podria ésser superada... Las aspiracions d'aquests companys restaren reduïdes a l'execució de "La Marsellesa", dintre del mateix camp, un dia que fou visitat per un militar de mitjana graduació. I els honors consistiren en la salutació militar dels guàrdies mòbils que l'escoltaren, els quals, si recordaven la música, estaven ben lluny, certament, de l'esperit de la lletra...

Miracle del camp d'Agde, que produí l'Orfeó més impressionant que he sentit! I com que —ho tornaré, una vegada més, a repetir— la majoria érem catalans, produí altres innumbrables petits miracles.

Una nit —gairebé tot dormia al camp, i sols trencava el silenci un escàndol de granotes— quan me'n anava a dormir, em va semblar sentir una conversa a la barraca d'uns amics. Vaig entrar-hi mig de puntetes. En el prestatge de dalt, asseguts a la palla, feien tertúlia una dotzena de refugiats. Però només un parlava... Vaig anar-m'hi acostant. El que parlava tenia un llibre a les mans. En aquell moment havia acabat la lectura d'una poesia i anava a començar-ne una altra: "Joan de l'Os passava pel camí. S'asseu, i escalfa al sol les dues mans...". Vaig quedar-me plantat, sense gosar respirar. El rapsoda tenia un aire d'inspiració total. S'estava fonent en la poesia de Sagarra. Que lluny estava del camp d'Agde, de les misèries del camp d'Agde, dels àpats escassos, i, àdhuc, de la manca de llibertat. I els que l'escoltaven també. A mi, mentre també l'escoltava, em venien unes ganes quasi incontenibles d'abraçar-lo, i d'abraçar-los a tots plegats.

Miracle del camp d'Agde...

**SOCIETAT MANUFACTURERA
DE VIDRES I METALLS**

Cucurella i Cia. Sda.

RECOLFTA, 1185 • TELEFON, 63292 • CASILLA, 3242

MAGATZEM de Materials DE Construcció

Castro, 501, cantonada a Toesca Telèfon, 67315

PINTURES NACIONALS I IMPORTADES.
TERRES DE COLORS PER ESTUC.
ARTICLES ELECTRICS I DE NETEJA
VIRUTILLA NACIONAL I IMPORTADA
CERA DE TOTES LES MARQUES
CALÇ, GUIX, etc, etc.

ELS EDITORS d'aquesta obra, la darrera de les publicades per l'Editorial Catalònia, que tan encertadament dirigeix el nostre amic Avelí Artís, han tingut la bella idea d'encapçalar-la amb l'extès i documentat pròleg de Jaume Pi i Sunyer. Idea justificada del tot. Si el "Miquel Servet" mereix tots els honors, els mereix també la personalitat multifacètica —dintre del que permeten les humanes limitacions— del malaguanyat ex-batlle de la capital de Catalunya. Una personalitat complementa l'altra, dintre d'aquest volum de la Biblioteca Catalònia; tenen ambdues una relació evident —per la professió, per la força ideològica, per la sinceritat, portada fins a la prova dels sofriments—; i el coneixement d'ambdues, ensems, ha de facilitar, sense dubte, la comprensió.

El volum de la Biblioteca Catalònia que comentem té, en els seus dos aspectes de pròleg i obra de fons, la valor d'una "mise au point", en molts aspectes necessària.

En el que fa referència a Jaume Aguadé i Miró, cal convenir que la seva condició d'home polític —d'home lliurat al servei de la seva Pàtria i d'ideals de llibertat i de progrés, en la forma, fins ara, més eficaç—, havia donat, als ulls de molts, una visió limitada —i gosariem a dir que, als d'alguns, àdhuc, pejorativa— de les seves activitats i de la seva vida. Error manifest, si fos ben intencionat! La lectura desinteressada del pròleg de Jaume Pi i Sunyer ha de contribuir, en aquests casos de desconeixement i d'incomprensió, a una obra de justícia, ha d'aclarir les idees d'hostilitat en potència que, per desconeixement, per rutina o per inèrcia mental, puguin mantenir-se; car el pròleg de Jaume Pi i Sunyer, que ens presenta l'Aguadé real, total, humaníssim, no el que la parcialitat de les lluites o de les idees hagi pogut fer imaginar, tant en pro com en contra, ha d'inclinar, forçosament, a la comprensió i a l'afecte envers el gran patriota català.

Jaume Aguadé i Miró fou, efectivament, un patriota autèntic, a prova d'adversitats i de sacrificis. Molt abans que els honors i els càrrecs, havia conegut les presons. Nosaltres, molt joves llavors encara, el coneguèrem, per primera vegada, en una d'elles, la que —no sabem per quines raons— té el nom de Presó Model. Ja fa d'això bastants anys. Fou poc després del famós i tan conegut complot de Prats de Molló. Hi anàvem a veure un dels detinguts per aqueix complot, Emili Granier-Barrera. Ell ens parlà de Jaume Aguadé i ell ens el presentà. Emili Granier, un adolescent aleshores, que passà a la Model els anys més lluminosos de l'existència, aquells que, si es perden, són molt difícils de recuperar, tingué la sort de trobar-hi Aguadé, el qual fou, per a ell, com un pare: fou el seu mestre, educador, i ajut i consol moral. El presoner que llavors era un infant, i al que el dolor i la lluita empenyia i accelerava la seva condició d'home, ens parlava d'Aguadé com un infant pot parlar d'un pare, o, encara més, de la fada miraculosa que concedeix tots els beneficis, i com un home pot fer-ho d'un semblant superior. Així vàrem conèixer Jaume Aguadé. I res no ha

PRESSUPOSTOS — CONSTRUCCIONS

RAMON SANROMA

HUERFANOS, 1164 (Galeria Alessandri) - OF. 41

TELEFON 84318

Els Llibres

"MIQUEL SERVET" de Jaume Aguadé i Miró

desmentit aquest concepte que, ja bastants anys, d'ell ens formàrem: l'home sencer, conjunt de lluitador, de polític, de patriota, d'intel·lectual i d'educador, conseqüent, íntegre: l'Aguadé que Jaume Pi i Sunyer, de manera lúcida, dona a conèixer.

—:—

Coneguèrem, també, Miquel Servet, fa bastants anys, més anys encara (a Aguadé el coneguèrem en la joventut, a Miquel Servet en la infantesa, a través de la versió del gran Peius, que ens donà la benemèrita "Novel·la Nova").

El Miquel Servet de Gener, un Servet d'accents exclusivament heroics —inclòs dintre de l'heroic recull titulat "Dones de cor"— havia de guanyar, forçosament, i havia d'exaltar, la nostra imaginació d'adolescents.

De llavors ençà el temps no ha passat en va. I en madurar la nostra vida, el nostre criteri de les coses, en aprendre a discernir i a comparar la literatura amb les realitats, la lectura d'aquell Servet exclusivament heroic, si teníem en compte que no es tractava d'una il·lusió i que no es referia a un fet imaginari, sinó a una figura real, més aviat ens havia de decebre. Mancava, a la literatura catalana —i al modern i indispensable aspecte biogràfic, en català poc cultivat—, un assaig seriós com el realitzat per Jaume Aguadé i Miró.

Ens hem referit al Servet "exclusivament" heroic. No és menys heroic, en l'obra de Jaume Aguadé. Gosariem dir que ho és més, perquè és humanament heroic. Psicològicament —passada l'època d'exaltació juvenívola en què coneguèrem, per primera vegada, "L'abadessa i l'hostalera"—, és inadmissible l'home de les condicions i de la complexitat de Miquel Servet que no hagi de vèncer el seu "jo", i que —a la maturitat— actuï, simplement, com un sant, com un il·luminat i no com un home. El Miquel Servet d'Aguadé és infinitament més real. I, com hem dit, no és per això menys heroic. I ho és possiblement més, perquè és l'home que s'ha vençut a sí mateix. Perquè el veritable heroisme no consisteix en no tenir por, sinó en ser conseqüent malgrat ella!

En aquest, com en altres aspectes, l'obra de Jaume Aguadé i Miró representa una aportació ben notable a les lletres catalanes. Ella ens permet de fer coneixença amb un Servet raonable —i diríem que amb el veritable, autèntic—, que fou i és, indubablement, una de les personalitats més rellevants i glorioses de la nostra terra!

Hem vist, amb goig, la publicació d'aquest bell volum, doble i merescut homenatge a dos grans catalans —Jaume Aguadé i Miró i Miquel Servet i Revés—, i en felicitem coralment el bon amic Avelí Artís i la Biblioteca Catalònia, que tant de bé han fet a la nostra cultura i a la perennitat, per tant, de les valors pàtries.

M.

Forn "Nueva París"

JOSEP RIUMALLO P.

TELEFON 32769

LIRA. 144

SANTIAGO

ELABORACIO DE PA AMB

FARINES DE PRIMERA QUALITAT

REPARTIMENT A DOMICILI

Instal·lacions i reparacions elèctriques

d'Agustí Tafall

Autoritzat per la D. G. S. E.

Matucana, 565

Tel. 94948

Compra - venda de motors i venda de
tota mena de materials elèctrics

MOBLES

Tarragó, Vives i Cía. Ltda.

Mobles rustics de qualitat per a cases de:

- * ESTIUEIG
- * "FUNDOS" i
- * CIUTAT

EXPOSICIO, VENDA I OFICINES

Av. PROVIDENCIA 1190 — TELEFON 46622

Fàbrica: GIRARDI 1427

CONSTRUCTORS

INSTAL·LACIONS

ENTENEM que totes les coses tenen una certa relació directa amb les activitats de la vida i s'ha d'actuar i aparèixer d'acord amb cada època. Mantenir o forçar actituds que el temps demana renovar-les, resulta improcedent. Resistir trajectòries, per comoditat o conveniències personals, és perjudicial per al futur d'organitzacions que apleguen xifres creixents de ciutadans que viuen —molts d'ells— desplaçats de llur nació, per raons polítiques. No pretenem, amb tot, fer manifestacions de tipus revolucionari, ans considerem que hi ha motius que, sense profunditzar-los, ja esdevenen normalment revolucionats, perquè l'etern, en molts aspectes, no compta. Voldríem oferir una transformació necessària, urgent, pacífica i justa. Tothom parla de Catalunya i en fer-ho remarquen el seu dissortat estat actual, sense llibertat, envaïda pel reaccionarisme espanyol i convertida en infecta presó. Catalunya viu moments difícils, que entenem i voldríem canviar ràpidament. L'anhel dels catalans és restablir les seves llibertats i la vida digna del seu poble. El crit dels catalans de dintre la pàtria, no pot sorgir amb molta potència, puix els seus conquistadors fan desaparèixer les persones que no els plauen i que exterioritzin el seu odi contra el franquisme. Tothom treballa clandestinament contra el feixisme, perquè Catalunya no ho serà mai per la seva voluntat. Catalunya es troba condemnada a viure una existència de retardament econòmic-social, imposat per tal d'abatre i ofegar les il·lusions i esperances dels seus ciutadans. Misèria i persecució són el sistema que aplica el feixisme espanyol per a empobrir i destruir el pensament d'una ciutadania que sempre havia lluitat per conquestes avançades.

S'ha d'organitzar ací l'ofensiva contra Franco i la Monarquia, puix el Govern català ja treballa directament, amb les forces de resistència de l'interior. Els catalans que tenim el goig de trobar-nos a Xile i que abandonarem voluntàriament la pàtria, per no estar d'acord amb en Franco, tenim de treballar amb constància, i eficàcia per a assolir la victòria que cristalitzi l'afany unànime de tots els catalans.

Havem d'actuar lluny de la pàtria, per a minvar i destruir la propaganda feixista i guanyar amb l'ajut de tots, la caiguda del règim de sang, terror, privacions i d'esclavitud que dissortadament existeix.

* * *

Es necessari parlar d'aspectes un xic nous, perquè mai no han estat iniciats per les diverses publicacions catalanes d'ací. Considerem, però, que el moment de parlar-ne és oportú, encara que no sigui compartit per tota la colònia catalana. L'home no és cap màquina que treballa amb ritme uniformat per voluntat estranya i si el nostre treball mereix censure, esperem que no tindran un caire etern. Manifestar el nostre lliure pensament pot produir una sèrie d'escrits que intentaran demostrar-nos altres raons, i clar, dintre una col·lectivitat democràtica, triomfa la majoria. Tenim confiança en l'orientació del nostre treball. Tard o d'hora s'hauran de canviar actituds perquè Catalunya està per damunt de tots. Cada Centre Català d'Amèrica i Europa, ha de convertir-se en un reducte que s'aixequi contra el franquisme. Llurs activitats primordials han de tenir aquest privilegi: Combatre Franco. És un fet de vida o mort per a Catalunya. Perma-

Inajornable

nèixer dempeus per a fer-nos escoltar arreu i posar de relleu totes les seves falles i actes de sang, ho considerem sempre motiu per a denunciar-lo a les ciutadanes lliures del món civilitzat. El reducte té d'estar sempre actiu, llençant foc ben dirigit per a arribar-li finalment al cor i destruir-lo. Un reducte passiu esdevé obra inútil i permet l'ofensiva de l'enemic. Els Centres Catalans no viuen una època normal i s'han de convertir en llocs de lluita. Per a assolir la victòria han de canviar les tàctiques, perquè l'estat de guerra amb en Franco no poden dirigir-lo gent de molt bona fé, desplaçades d'anys de la pàtria, perquè desconeixen l'abast de les batalles polítiques i la manera de desenrotllar-les amb èxit. Els Centres Catalans tenen d'estar menats per homes que han lluitat d'aprop contra el feixisme, i fer-ho amb la col·laboració d'elements que, lluny de la pàtria, senten l'horror de la nostra tragèdia. La direcció dels Centres Catalans correspon mentre duri l'estat actual de Catalunya, als homes que tenen més experiència i àdhuc necessitat de la caiguda del franquisme. Les persones que tenen la confiança dels antics residents han de saber que el franquisme lluita per a fer desaparèixer els Centres Catalans. Així com els militars menen les operacions al camp de batalla, els polítics tenen la responsabilitat d'atendre la vida civil. El territori català està en mans enemigues i per ara els militars no poden actuar. Són, doncs, els polítics els que han de treballar sense defallències perquè la victòria apareixi aviat. L'hora i el moment pertany a ells i també la responsabilitat, doncs els que sofreixen dintre la presó franquista tenen tota la confiança en el treball desenrotllat la l'exili pels seus dirigents polítics.

Panamà, Venesuela, Bolívia i Guatemala han trencat relacions amb a Franco. L'èxit polític és magnífic i tenim noves que ha estat provocat per les gestions realitzades pel govern i elements polítics republicans. Si volem honradament que el fet s'escampi i que Xile s'allunyi del franquisme, havem de començar per donar la força que representa la col·lectivitat catalana d'ací a mans expertes en qüestions polítiques, per conèixer els mitjans que porten al trencament de relacions.

No és cap secret manifestar que els partits polítics d'esquerra i organitzacions obreres xilenes tenen fortes simpaties per a nosaltres. Un treball polític assenyat pot facilitar l'eliminació de dificultats per a la nostra causa. Catalunya necessita actuació política a l'exili. Els Centres Catalans no poden negar-la. La batalla s'ha de fer amb armes i condicions adequades. Organitzar actes commemoratius i festes que entenem justifiquen afany familiar o recordatori no faran caure el franquisme. S'ha d'anar endavant amb valentia, perquè el canvis d'orientació dels Centres Catalans, poden ser l'encert que necessita Catalunya, sense retards.

LA CASA DE LES LAMPARES
de Riba i Cia. Ltda.

Compreu-hi els vostres regals

Gran assortiment de làmpares de llàgrimes de cristall

San Antonio, 41 -:- Telèfon 81656

NOTICIARI

La personalitat de Dn. Juan

Josep Giral, cap del govern republicà espanyol, en recents declaracions a la premsa, ha definit de la següent manera l'actual borbó: "Què voleu esperar d'un home — ha dit el Sr. Giral — que va oferir-se a Franco per a lluitar contra la República, demanant un lloc de combat entre l'oficialitat del "Balears", i que aleshores justificava aquesta pretensió pel fet que era oficial de la Reial Marina Anglesa, i en canvi, durant la segona guerra mundial no va recordar-se d'aquest grau d'oficial anglès i es va quedar tranquil·lament a casa seva?"

Veritablement, el judici del Dr. Giral es molt exacte.

L'Aliança Nacional de Forces Democràtiques i el Govern de la República

Josep E. Leyva, ministre representant de les forces de l'interior, ha donat a conèixer el següent aclariment:

En atravesar la frontera franco-espanyola portava un manifest editat clandestinament a Espanya per l'A. N. de F. D., que més tard fou publicat per la premsa francesa i la dels Estats Units. Al final d'aquest document s'afirma: Sols un Govern d'àmplia base antifeixista, en el que hi estinguin representats tots els partits i organitzacions que mantenen la lluita clandestina, podrà i deurà prendre, sense transaccions de cap mena, la direcció de l'Estat.

Com que, si no es coneixen els antecedents, aquesta declaració podria donar lloc a interpretacions capcioses, considero indispensable aclarir:

1.º— Que aquest manifest fou redactat el mes d'agost del 1945 i confeccionat i posat en circulació el mes de setembre del mateix any.

2.º— Que en aquella data no es tramitava, ni tan sols es sospitava, la constitució del Govern que presideix el Dr. Giral.

3.º— Que el paràgraf transcrit es refereix a les tentatives franquistes de constituir Governos impopulars i d'imposar solucions de força.

4.º— Que el Govern presidit pel Dr. Giral reuneix tots els requisits d'acceptació formulats per l'A. N. de F. D., doncs el Dr. Giral va demanar la col·laboració de tots els partits i organitzacions que formen el moviment de resistència espanyol.

M'interessa assenyalar la total adhesió de l'A. N. de F. D. al Govern presidit pel Dr. Giral, que ha sabut recollir les aspiracions de lluita i les ambicions democràtiques i republicanes del poble espanyol.

Josep E. Leyva signa aquesta declaració a Mèxic i en nom de la Delegació de l'A. N. de F. D.

Diu "Lealtad", setmanari republicà de Montevideo

Diu aquest valent setmanari, referint-se a l'ajuda que Franco va donar als alemanys:

Mar i Cel

DIPÒSIT I VENDA DE
MARISC I PEIX FRESC

ESPECIALITAT
en LLAGOSTES

DEL MAR
A LA TAULA!

Mercat Model de Providència
LOCAL 23
TELÈFON 490031 • ANEXE 23

Publicitas

Publicitas

30 ANYS DE PRESTIGI

La Bahía

de Nofre, Vadell i Perez Ltda.
LA CASA DELS MARISCOS
ESPECIALITAT EN PLATS A LA CATALANA
MONJITAS 846 TELEFS 32121 - 2 - 3
SANTIAGO

Es van conèixer xifres i detalls que demostren la importància de l'ajuda que Franco va donar als alemanys en el transcurs de l'última guerra. Els vaixells de la Companyia de ciments "Bezola" varen contribuir en molt a l'aprovisionament dels alemanys assetjats en diferents ports del litoral francès. Durant el transcurs del primer trimestre del 1944 varen passar per la frontera Irun-Hendaya, 11.320 quilos d'armes curtes (pistoles, revòlvers i pistoles ametralladores), que anaven destinades a la Wertmacht i que constituïen la totalitat de la producció de les fàbriques d'Eibar i de Marquina. De pirites de ferro, Franco va enviar-ne a Hitler —per ferrocarril— les següents quantitats: en l'últim trimestre de 1942, foren 6.671 tones, en el primer trimestre de l'any següent 6.300 tones i en els mesos de maig, juny i juliol de 1944 varen arribar a les 7.500 tones. Si ens fixem que aquestes quantitats corresponen a mercaderies enviades per una sola línia de ferrocarril i que la principal contribució d'ajuda als alemanys es realitzava per mar, podem formar-nos una idea del que representava la "neutralitat" franquista i de la molta raó que tenen ara quan expliquen al món que ells són més demòcrates que ningú.

Política franquista

La nota dels franquistes en la que s'amenaça els desterrats polítics de que, si no deixen la seva campanya contra el tirànic règim que avui pateix Espanya, es pendran represàlies en les persones dels seus familiars, ha estat vigorosament contestada per Alvaro de Albornoz, Ministre de Justícia del Govern Republicà.

"Un govern que anuncia el seu propòsit de conculcar el

dret de gentes —diu Albornoz— no pot seguir tenint relacions amb cap país que respecti aquests principis universals. Les grans potències hauran ara de donar una solució definitiva al problema internacional d'Espanya.

Unanimitat

L'Assemblea Consultiva Francesa va aprovar per unanimitat el trencament de tota mena de relacions entre França i Espanya.

L'Assemblea de les Nacions Unides va aprovar per unanimitat que l'Espanya de Franco havia de quedar al marge d'aquesta organització.

Però Franco no es mou. Ell és militar i patriota. No vol dir res que el poble es mori de gana. Res no importa que el món l'envolti amb un cordó sanitari. Ni que la seva tossuderia torni a arrossegar Espanya cap a una nova guerra civil. El seu escolà, Pérez Madrigal, l'ex-jabali, ja ho ha dit per la ràdio nacional: Franco no se'n anirà fins que el treguin. Que ell i els seus no es queixin, després, de les conseqüències d'aquesta actitud.

Relacions franco-espanyoles

Darrerament el cònsol franquista de Tolosa va sol·licitar una entrevista al batlle d'aquella ciutat i aquesta Autoritat francesa li va respondre:

"He estat elegit Batlle de Tolosa per la voluntat del poble, i els ciutadans que m'han elegit són tots ells enemics del règim de força. En conseqüència sols puc mantenir amb el consolat de Franco, relacions purament administratives. No puc, per tant, concedir-vos l'entrevista que hem sol·licitau. Serviu-vos acceptar l'expressió dels meus sentiments antifeixistes."

FAIXES
I
MODELADORS

Dovita
ALVAREZ

ESTADO 99 • TELEFON 68559
• SANTIAGO •

Publicitas

Fabrica de
MITGES
fines

DE
MANUEL FRUNS
I FILLS

CUEVAS 1274
CASILLA 4066
TELÉFON 50654

SANTIAGO

CREADORS DE LES
FAMOSES MITGES

"PARAMOUNT"
"NORMANDIE"
"MITZI"

Publicitas

De Barcelona ens diuen

Un amic nostre ha rebut de Barcelona una lletra de la que n'extreiem el següent paràgraf:

"Les actuals autoritats continuen sense entendre res del que passa. Viuen a la lluna. Ara mateix tot són exclamacions, pregàries, misses i fins processons perquè que s'acabi la sequedat que fa malbé les collites.

Però com volen que ploqui si fa nou anys que el país no pot cantar altra cosa que el "De cara al sol"...!!!

Que ens deixin cantar l'Himne de Riego i... veuran quin xàfec!!!

Ens escriuen de Valparaíso.

Amb l'intent d'ajuntar en un acte típic de la nostra Terra a la major part dels catalans residents a Valparaíso, el Centre Català va organitzar una sortida, que tingué lloc el dia 6 de gener. A bona hora del matí, es reuniren una vintena de catalans que amb tot entusiasme, posaren proa a Concón i ancoraren en un bell indret, uns quilòmetres terra endins d'aquell Balneari, en el que no hi ha mancava ni la vegetació ni la fresca aigua d'un riu que féu les delícies dels aficionats al bany i a la natació. Després de prendre possessió d'un lloc adient, fou hissada la nostra bandera a la branca d'un arbre i fou sota la seva contemplació que transcorregueren els actes programats. El primer fou la preparació, acondicionament i finalment liquidació d'una magnífica costellada acompanyada de l'all-i-oli tradicional, l'amanida refrescant i d'un vinet excel·lent, del qual no direm la marca perquè no ens proposem fer cap propaganda, servit en pairals porrones que tants records desperten als catalans; després de reposar i deixar que l'organisme assimilés la tasca feixuga que hom l'hi havia exigida, arribà el moment de les petites excursions exploradores, el bany refrescant i... la preparació del dinar. D'un bon tros lluny, hom flairava que l'arròs a la catalana es disposava a ésser servit i no cal dir que tots els assistents li feren els honors deguts, així com a un ben cuinat plat de peix que li feia d'escorta; postre, café, licors i a dormir la migdiada o entretenir-se conversant, o també com alguns companys feren, intentant caçar ànecs; llàstima que l'escopeta no estava en condicions o potser els animalets eren de ciment o sinò, ni en un camió no haurien capigut; menys mal que no es féu observar la necessitat d'ells, perquè els organitzadors, ben previnguts, guardaren uns pollastrets que feren les delícies a l'hora del berenar; i quan començava a fosquejar, recollida general d'atuells i cap a casa. Un dia magnífic fins i tot per als confiats que deixaren que el sol els cremés la pell (sabem d'un que una setmana

Fotos "DIAMA"

BANQUETS.

RECEPCIONS.

MATRIMONIS

I TOTA MENA DE FESTES

ATENCIÓ IMMEDIATA

PREUS MODERATS

ARTURO PRAT, 82 interior

SANTIAGO

després encara es queixava), ple d'aquells records de los sortides de la nostra Terra; una franca companyonia entre tots; una bona quantitat de lloances per als cuiners que es posaren a una alçada insospitada; un desig sincerament sentit de disfrutar novament i com més aviat millor d'un altre dia d'esplai; una felicitació als organitzadors per l'esperit i la realització de l'acte; i per damunt de tot la sensació d'haver pogut crear per unes hores una petita Catalunya, que tingué la virtut de que cada un dels assistents podés enviar a la Catalunya gran el missatge íntim i silenciós del record i de l'esperança.

Bodes d'Or

El nostre amic i consoci Manuel Fruns i la seva esposa Na Maria Giralt han celebrat les seves bodes d'or amb una brillant festa familiar que es va veure molt concorreguda.

També el mateix dia va ser batejat el seu net.

Rebi la família Fruns les nostres felicitacions.

Farmàcia Catalana

El nostre bon amic Dr. Miquel S. Cunillera Rius, acaba de fer-se càrrec de la coneguda farmàcia "Pinto Soto" establerta al carrer San Diego d'aquesta Ciutat.

Desitgem a l'amic Cunillera un bon èxit en les seves noves activitats comercials.

Exequiel Plubins

El nostre bon amic ha estat greument malalt i, encara que no està completament restablert, ha experimentat una gran millora.

Desitgem que aquesta sigui total.

Operacions quirúrgiques

El nostre consoci i amic Victori Farga va ser objecte d'una intervenció, de la que es troba completament restablert.

També el jove Josep Balmes va passar uns dies a la clínica, on va ser operat amb èxit i s'ha reintegrat ja a la vida normal.

El senyor Josep Gili M. fou també operat d'apendicitis.

A tots ells la nostra enhorabona pel seu restabliment.

Defuncions

El dia 19 del corrent va deixar d'existir la virtuosa senyora Na Eulàlia Ferrer, vídua, de Morera.

La finada vivia a Xile amb els seus fills, i era un veritable exponent de catalanitat. Res ni ningú no l'havien pogut convèncer de que aprengué cap altra llengüa, fins a l'extrem que l'infermera particular, que des de fa uns anys la cuidava, havia hagut d'aprendre el català i li servia d'ínterpret. Si algú li feia notar que els metges o les infermeres de la clínica, on va ser portada després del seu accident, no l'enténien, la senyora Ferrer contestava tot simplement: "¡que l'aprenguin!".

El seu enterrament va constituir una gran manifestació de dol, al que va adherir-se tota la col·lectivitat catalana.

Rebin els seus fills i els altres familiars el nostre sincer condol.

"El Negro y el Globo"

DE PEDRALS I CIA.
CASA FUNDADA L'ANY 1882

ROBA CONFECCIONADA DE TOTA MENA

SASTRERIA — CAMISERIA

Yungay, 2946 — Valparaiso — Teléf. 2534

Tallers Electro Mecanics

DE VICENS PASCUAL I CIA.

10 de Julio, 1052 al 1056 — Teléf. 74461

Servei elèctric d'automòbils atès per un expert tècnic català. — Especialitat en cotxes europeus, dinamos, clàxons i tota mena de recanvis.

TECHO ACANALADO

VENCEDOR

(M. R. Año 1935)

FONTOVA y FONT LTDA

Fabricantes

Calle Los Minerales 137 (ex-Costa) — Negrete

Correo 17 — Teléfono 60141

CONCHALI

Fàbrica de Mobles Colonials

Lord Cochrane, 565

Teléf. 66567

JOAN GRAMUNT MIR

MIDES ACURADES

COLL Y Cia. Ltda.

CONFECCIONS

EXCLUSIVES

SASTRERIA

Moneda, 926

Teléf. 65392

SANTIAGO

FABRICA DE TEIXITS DE PUNT

CHILOE, 1296

TELEFON, 52626

LA FLOR DE AMERICA

DE JOAN PERIS

ESPECIALITAT EN ARTICLES D'ESPORT

VENDES AL MAJOR I DETALL

**ELS
VINS**

Horera

**SON ELS
PREFERITS**

Publicitar

VICUÑA MACKENNA 1216
TELEFON 50701